

Remissammanställning med redovisning av samråd

För förslag till Nationell plan för omprövning av vattenkraft

Remissammanställning med redovisning av samråd

För förslag till Nationell plan för omprövning av vattenkraft

---

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Processen och samrådet	7
Läsanvisning.....	8
1. UPPDRAGET	9
1.1 Vilka omfattas av den nationella planen	11
1.2 Vad ska planen innehålla?.....	12
2. VATTENMILJÖ	16
2.1 Miljöpolitiska mål och lagstiftning	16
2.2 Strategi för grön infrastruktur	23
2.3 Miljö i och vid vattendrag	23
2.4 Konsekvenser på miljön av vattenkraft och dammar	24
3. EFFEKTIV TILLGÅNG TILL VATTENKRAFTSEL	28
3.1 Energi- och klimatpolitiska mål	28
3.2 Sveriges elsystem och vattenkraftens värde	28
3.3 Konsekvenser att minska effektiv tillgång till vattenkraftsel.....	29
4. SAMVERKANSPROCESSEN	30
5. FÖRSLAG TILL NATIONELL PLAN.....	31
5.1 Prövningsgrupper och tidsplan	31
5.2 Vattenkraft och Natura 2000	33
5.3 Riktvärde för betydande negativ påverkan som vägledning till vattenmyndigheterna	34
5.4 Kraftverk som har störst betydelse för reglerförmåga	34
5.5 Fördjupad analys av tio huvudavrinningsområden	35
5.6 Elberedskap	36
5.7 Dammsäkerhet.....	36
5.8 Ökning av effekt och reglerförmåga	36
5.9 Kulturmiljö	37
6. FORTSATT ARBETE EFTER BESLUTET OM NATIONELL PLAN	37
6.1 Regional samverkan i huvudavrinningsområden	37
6.2 Behov av ytterligare vägledningar	39
6.3 Kulturmiljöunderlag.....	39
6.4 Uppdatering av bevarandeplaner för Natura 2000 områden	40

6.5 Verksamhetsutövarens egenkontroll	40
7. UPPFÖLJNING AV NATIONELLA PLANENS GENOMFÖRANDE	42
7.1 Uppföljning av förbättringar i vattenmiljön.....	42
7.2 Uppföljning av påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel.....	43
7.3 Uppföljning av vattenmyndigheternas klassificering och normsättning.....	43
7.4 Uppföljning av prövningarnas takt och resultat	43
7.5 Uppföljning av de regionala samverkansprocesserna	44
8. MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING	44
1. Inledningen	44
2. Beskrivning av den nationella planen.....	46
3. Samrådsredogörelse	48
4. Alternativ	49
5. Metodik.....	50
6. Nuläge och trender	52
7. Hänsyn till relevanta miljömål.....	54
8. Bedömning av betydande miljörisker och effekter	54
9. Åtgärder för att hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	60
10. Viktiga överväganden.....	61
11. Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan	62
BILAGA	63
Förteckning över vilka som yttrat sig	63

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med Statens energimyndighet (Energimyndigheten) och Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) i uppdrag att ta fram ett förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft.

Förslaget till nationell plan och miljökonsekvensbeskrivning var på remiss och samråd från den 6 respektive den 13 maj till den 28 juni 2019.

I denna rapport sammanfattar och kommenterar vi (Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät) de synpunkter som har lämnats. Alla synpunkter har lästs och omhändertagits, men redogörelsen är en sammanfattning och inte en exakt återgivning av synpunkterna. Remissammanställningen redovisar inte påpekanden eller kommentarer om språkliga justeringar, faktafel eller liknande men de har hanterats.

Förslag till nationell plan har reviderats efter remisstiden och överlämnas, tillsammans med miljökonsekvensbeskrivningen, till regeringen den 1 oktober 2019.

Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät tackar för alla synpunkter och förbättringsförslag.

Processen och samrådet

Det har inkommit sammanlagt 183 remissvar på den nationella planen och miljökonsekvensbeskrivningen. Av dessa är det 35 stycken som avstår från att yttra sig. Det är framförallt kommuner som har avstått från att yttra sig, 32 stycken av totalt 79 stycken kommuner. Från verksamhetsutövare eller branschorganisationer kopplade till vattenkraft har det inkommit knappt 30 stycken svar. Antalet organisationer, framförallt kopplade till miljö, fiske och kultur, som yttrat sig är lite drygt 30 stycken. Av 42 centrala och regionala myndigheter som har yttrat är det fem som avstått från att yttra sig. Tio svar har inkommit från företag och privatpersoner. Totalt har remissvaren resulterat i cirka 1 500 stycken synpunkter på remissmaterialet.

I arbetet med att ta fram den nationella planen har samverkan skett med myndigheter, organisationer och branschen. Dialogmöten har hållits för att inhämta synpunkter. Vidare har särskild samverkan skett med länsstyrelserna och vattenmyndigheterna allteftersom arbetet fortskridit. I arbetet med den nationella planen har även Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och Riksantikvarieämbetet medverkat.

I arbetet med miljöbedömningen har samråd med grannländerna genomförts enligt Esbokonventionen. Synpunkter inkom från Norge.

Under remisstiden fram till den 28 juni 2019 genomfördes samrådsmöten i Stockholm, Nässjö, Örebro, Sundsvall och Umeå. Under samrådsmötena fanns

möjlighet att ställa frågor och lämna synpunkter. De synpunkter som framfördes under respektive möte har även framkommit på olika sätt i de remissvar som kommit in och som finns sammanställda i kap 1–8. De flesta synpunkterna finns även inarbetade i den reviderade nationella planen och miljökonsekvensbeskrivningen. Vissa av frågorna som gäller tillsyn etc. finns även besvarade på Havs- och vattenmyndighetens hemsida under frågor och svar.

Läsanvisning

Denna remissammanställning utgår från den kapitelindelning som fanns i remissversionen av förslaget till den nationella planen och förslaget till miljökonsekvensbeskrivning. I de slutliga versionerna av den nationella planen och miljökonsekvensbeskrivningen har strukturen ändrats.

I **kapitel 1** beskrivs allmänna synpunkter samt synpunkterna på uppdraget och bakgrunden till uppdraget med att ta fram ett förslag till nationell plan.

I **kapitel 2** redovisas synpunkter som framförts på begreppet vattenmiljönytta och vad detta intresse innebär.

I **kapitel 3** redovisas synpunkter som framförts på begreppet effektiv tillgång till vattenkraftsel och vad detta intresse innebär.

I **kapitel 4** redovisas synpunkterna på samverkansprocessen med att ta fram förslaget till nationell plan.

I **kapitel 5** redovisas de synpunkter som framförts på förslaget till nationell plan samt på prövningsgrupperna samt tidsplanen.

I **kapitel 6** redovisas synpunkterna på det fortsatta arbetet efter att regeringen tagit beslut om den nationella planen.

I **kapitel 7** redovisas synpunkterna på uppföljningen av den nationella planen.

I **kapitel 8** redovisas synpunkterna på miljökonsekvensbeskrivningen.

I **bilagan** finns en förteckning över vilka som lämnat in synpunkter. Privatpersoner redovisas inte i förteckningen.

1. Uppdraget

Flera remissinstanser framför att det är positivt att en nationell plan tas fram för att förse Sveriges vattenkraftverk med moderna miljövillkor.

En miljöorganisation anser att de utgångspunkter och metoder som använts för att ta fram tidsplanen för omprövning är oklara.

Vissa remissinstanser, särskilt miljöorganisationer och vissa länsstyrelser, menar att planen inte i tillräcklig omfattning beskriver behovet av vattenmiljöförbättrande åtgärder utan tyngden ligger på behovet av effektiv tillgång till vattenkraftsel. De menar att det behöver tydliggöras att den nationella planen med dess tidsplan faktiskt utgår från behoven utifrån vattenförvaltningens miljö kvalitetsnormer och gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet, för att Sveriges ska kunna leva upp till EU-rätten.

En privatperson menar att en elproduktion som lutar sig mot vattenkraften som reglerkraft är per se i konflikt med den ekologiska utvecklingen av vattenresurserna. Att sätta elproduktionen i främsta rummet och säkra reglerkraften i vattenkraften är miljöfarlig verksamhet.

Sametinget anser att största möjliga vattenmiljönytta också måste ses i ljuset av vattenkraftens påverkan på renskötsel och andra traditionella samiska näringar som till exempel fiske. Omfattande regleringar har resulterat i att stora vatten- och landområden blivit i princip obrukbara för renskötsel, fiske, boende etc. De områden som redan blivit förstörda eller kraftigt påverkade i negativ riktning ska inte utsättas för ytterligare negativ påverkan i syfte att säkra effektiv tillgång till vattenkraftsel genom till exempel ökade regleringar med sämre vattenmiljö och isar till följd. Planen bör innefatta dessa hänsyn också. Miljökraven ska inte påverkas av var effektiv tillgång till vattenkraftsel finns som har en samhällsnyttig betydelse. Om så sker kommer det innebära att många av de stora vattenmagasin som i dag finns inte kommer att ses som viktiga ur biologisk och ekologisk synpunkt.

Flera remissinstanser anser att fler miljö kvalitetsmål än de som nämns, borde redovisas och beskrivas i den nationella planen. De anser även att beskrivningarna kring klimateffekter av minskad vattenkraftsproduktion borde utökas.

En myndighet menar att vattenkraftens användning av vatten bedrivs parallellt med vattenanvändningen i andra sektorer i samhället, till exempel produktion av dricksvatten, bevattning inom jordbruket och vattenförsörjning inom industrin. Det är summan av all vattenanvändning som påverkar de akvatiska miljöerna. En avvägning mellan vattenkraft och miljö värden måste därför även beakta all annan vattenanvändning som sker inom avrinningsområdet, annars finns risk att problemen skjuts över på andra samhällssektorer.

Kommentar:

Den nationella planen ska inte avväga alla frågeställningar kopplade till vattenkraften. Många av de frågeställningar som flera remissinstanser har nämnt är sådana som får hanteras först i den enskilda prövningen.

De texter om vattenmiljönytta och effektiv tillgång till vattenkraftsel som finns i den nationella planen ska ge en översiktlig bakgrund till de huvudsakliga frågeställningar som planen hanterar. Den nationella planen är inte ett vägledningsdokument i hur vattenkraften har påverkat eller påverkar alla olika miljö- eller samhällsintressen.

Vi har gjort bedömningen att den övergripande avvägningen mellan vattenkraftens nytta för klimatmålet och behovet av åtgärder för att förbättra vattenmiljön finns i energiöverenskommelsen. Därför har omfattande resonemang om vattenkraftens nytta för klimatmålet inte tagits med i den nationella planen.

Texterna i den nationella planen har justerats för att tydliggöra vad som är planens huvudfokus och varför vissa naturvärden nämns i planen samt hur övriga naturvärden kommer in i det fortsatta arbetet med moderna miljövillkor.

Flera remissinstanser har synpunkter på att definitioner och förkortningar inte har förklarats varför dokumentet upplevs som svårläst.

Kommentar:

Förkortningar förklaras och ett avsnitt med begreppsförklaringar har lagts till.

Några länsstyrelser tycker att det borde framgå att Havs- och vattenmyndigheten bidragit med medel till fyra pilotprojekt för att etablera nya samverkansformer, ta fram metoder för avvägning mellan energi- och naturvärden och ta fram åtgärdsplaner i arbetet med miljöåtgärder för vattenkraften. Erfarenheterna från dessa projekt kan användas i det fortsatta arbetet med omprövningarna enligt den nationella planen.

Kommentar:

Synpunkten har tagits med i avsnitt 4.1 i det reviderade förslaget till den nationella planen. Även behovet av vägledning kring samverkansprocesser har tagits med.

En branschorganisation framför synpunkter om att företrädare för berörda på landsbygden och verksamhetsutövare av småskalig vattenkraft inte har involverats i processen. EU:s vattendirektiv artikel 14 anger explicit att sådan involvering av berörda på nationell, regional, lokal nivå ska ske. Den svenska förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ställer liknande krav på tidig involvering av de potentiellt berörda av kommande myndighetsföreskrifter. Att utesluta berörda och enbart involvera myndigheter förstärker bara polariseringen och eroderar möjligheten till konstruktiva samlösningar på gemensamt identifierade problem.

Kommentar:

Lagstiftningen som anger att vattenkraften ska omprövas för att förses med moderna miljövillkor har redan beslutats av riksdagen. Den förordning om konsekvensutredningar som hänvisas till är endast tillämplig vid myndigheters regelgivning, dvs framtagande av föreskrifter och allmänna råd. Förslaget till den nationella planen är inte någon sådan regelgivning. Det är regeringen, inte myndigheterna, som kommer att besluta om tidsplan och prövningsgrupper.

Företrädare för branschorganisationerna har givits möjlighet att delta i de dialog- och samrådsmöten som hållits under framtagandet av planen. De har även haft möjlighet att yttra sig under remisstiden.

Den nationella planen anger när en verksamhetsutövare senast ska ha lämnat in sin ansökan. I den nationella planen finns inga ställningstaganden kring vilka miljöåtgärder som ska vidtas vid ett enskilt vattenkraftverk.

Vi menar att samverkans- och samrådsprocesserna vid framtagandet av den nationella planen har varit tillräckliga i förhållande till ändamålet med planen.

1.1 Vilka omfattas av den nationella planen

Några remissinstanser pekar på att det är problematiskt att bara vissa vattenverksamheter ska förses med moderna miljövillkor. Det är negativt för avrinningsområdet som helhet om inte alla verksamheter uppfyller moderna

krav. Denna skiljelinje mellan vilka verksamheter som kommer att prövas och inte, orsakar också en risk för orättvisa eftersom verksamheter som inte omfattas av planen inte heller kan söka ekonomiskt stöd för prövning om sådan längre fram blir aktuell även för dessa verksamheter.

Kommentar:

I den nationella planen anges att "annan verksamhet" i samma avrinningsområde bör hanteras av tillsynsmyndigheterna parallellt med att prövningarna enligt den nationella planen sker. Samtidigt är vi medvetna om svårigheterna att bedriva tillsyn samt omprövningar med tanke på resurserna hos framförallt länsstyrelserna.

Även finansiering av åtgärder för att miljöanpassa olika vattenverksamheter kommer att vara en svår fråga. Grundprincipen i miljöbalken är att förorenaren betalar. Hur omfattande åtgärder som kan krävas av verksamhetsutövare prövas av mark- och miljödomstolen.

Det utgår inga bidrag från staten till verksamhetsutövarna för att ompröva vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel. Finansieringen är en fondbaserad lösning genom Vattenkraftens Miljöfond, där de största aktörerna i vattenkraftsbranschen har avsatt medel för att verksamhetsutövarna ska kunna söka stöd.

1.2 Vad ska planen innehålla?

Några myndigheter framför att de är positiva till det remitterade förslaget till nationell plan och anser att planmyndigheterna på ett bra sätt har tagit fram ett förslag som överensstämmer med lagstiftarens avsikt när det gäller den nationella planens syfte och innehåll. De anser dock att det vore eftersträvansvärt om det i den nationella planen uttrycks hur det är tänkt att den centrala avvägningen (helhetssynen) mellan å ena sidan nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel och å andra sidan största möjliga nytta för vattenmiljön bör eller skulle kunna komma till uttryck när en myndighet för talan i en enskild prövning beträffande en enskild anläggning eller grupp av anläggningar. Det kan till exempel handla om att ge vägledning om i vilka fall effektiv tillgång till vattenkraftsel har en så samhällsnyttig betydelse att det i normalfallet bör inverka på de miljökrav som ska ställas på verksamheter inom ramen för en enskild prövning.

Några länsstyrelser, kommuner och miljöorganisationer anser att det blir motstridigt när det i den nationella planen framförs att ingen verksamhet ska bedrivas i strid med miljöbalkens krav eller EU-kraven, när man samtidigt ger en begränsning av hur mycket miljöanpassningarna får inverka på elproduktionen innan det blir en betydande negativ påverkan. Vidare påpekas

att det saknas en beskrivning i vilken utsträckning planen stödjer möjligheten att nå nu beslutade normer.

Kommentar:

Det har förtydligats att den nationella planen inte är ett dokument som ska avväga alla relevanta frågeställningar kopplade till vattenkraften.

Vidare har beskrivningen av riktvärdet 1,5 terawattimmar utvecklats. Det har även förtydligats att riktvärdet och klass 1 kraftverken utgör vägledning till vattenmyndigheterna om vad som kan ligga till grund för undantag och kraftigt modifierade vatten. Bestämmelserna om kraftigt modifierade vatten i 4 kap 3 § vattenförvaltningsförordningen motsvarar artikel 4.3 i vattendirektivet. Denna bestämmelse gör det möjligt att beakta vissa samhällsnyttiga verksamheter, om de miljöåtgärder som annars skulle krävs för god ekologisk status skulle innebära en betydande negativ påverkan på verksamheten.

Många remissinstanser har haft synpunkter på riktvärdet 1,5 terawattimmar. Från vissa länsstyrelser och kommuner samt miljöorganisationer ifrågasätts riktvärdet och de menar att det kan krävas mer för att uppnå kraven inom vattenförvaltningen samt Natura 2000 och artskyddet. Det framförs att Sveriges export av el är större än 1,5 terawattimmar och att det därmed borde finnas utrymme att ta mer elproduktion i anspråk för miljöförbättrande åtgärder. Vidare ifrågasätts den lagliga möjligheten att ange ett riktvärde när det är vid prövningen av ett enskilt ärende som domstolen ska väga olika intressen mot varandra.

Verksamhetsutövare och branschorganisationer framför att riktvärdet ska ses som en absolut gräns för minskningen i den årliga elproduktionen och uttrycker en oro över vissa skrivningar i den nationella planen.

Flera verksamhetsutövare anser att avvägningen enligt "Nationell helhetssyn" som enligt uppdraget innebär att väga av vattenförvaltning, Natura 2000- och artskyddsbestämmelser mot nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel inte har gjorts i planen. Detta till följd av att planen på flera ställen anger att riktvärdet kan komma att ändras av åtgärder som krävs i Natura 2000 områden. De menar att maximalt 1,5 terawattimmar i produktionsförlust ligger till grund för branschens frivilliga fondlösning och har varit genomgående det tal som det refererats till i vattenkraftdialogen, energiöverenskommelsen och förarbetena till nya lagstiftningen. Det bör därför tydligare framgå att planen ska utgöra ramen för detta och därmed beskriva hur detta ska uppnås även med hänsyn taget till Natur 2000 och art- och habitatsdirektivet.

De menar vidare att i den nationella helhetssynen bör även värnandet om reglerförmåga ingå i begreppet.

En branschorganisation anser att den nationella planen inte förklarar hur de årliga förlusterna av elproduktion från vattenkraft ska kunna begränsas till högst 1,5 terawattimmar.

Kommentar:

Begreppet nationell helhetssyn beskrivs i kapitel 2 i den reviderade versionen av den nationella planen.

Det har kommit många synpunkter på riktvärdet 1,5 terawattimmar och hur det ska tolkas. Som framgår av ovan redovisade synpunkter så finns det motstående uppfattningar kring storleken på siffran och vad den har för betydelse. Texten om riktvärdet har utvecklats i kapitel 2 i det reviderade förslaget till nationell plan. I kapitlet förtydligas att riktvärdet bör användas inom vattenförvaltningen för att förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierat vatten eller vid beslut om undantag. Siffran 1,5 terawattimmar utgör även ett planeringsmål för Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät. I bilaga 4 till planen redovisas bakgrunden och framtagandet av riktvärdet samt dess påverkan på reglerbidraget. Texten har även setts över när det gäller riktvärdets relation till Natura 2000 och artskyddet.

Eftersom beslut om miljöåtgärder vid enskilda vattenkraftverk tas av mark- och miljödomstolarna i de enskilda prövningarna kan den nationella planen inte hantera avvägningar i de enskilda fallen eller vilka mer konkreta krav på miljöåtgärder som behöver ställas exempelvis på grund av Natura 2000 lagstiftningen.

Någon kommun framför att innehavarna av mindre vattenkraftverk, som i många fall är privatpersoner, kommer att belastas hårt av höga kostnader för miljöåtgärder. Kostnaderna kommer att bli höga även för att återställa vattendraget i de fall det inte finns ekonomi i att driva vattenkraftverket vidare. Det är viktigt att staten avsätter resurser för att delfinansiera de miljöåtgärder som de småskaliga vattenkraftverken inte kan bära.

Kommentar:

Om och i vilken omfattning innehavare av vattenkraftverk kommer att belastas av höga kostnader till följd av de enskilda prövningarna är inte en fråga som hanteras av den nationella planen. Inte heller om eller i vilken omfattning det finns möjlighet till ersättning.

Möjligheten till att få ersättningar regleras av fonden, som administreras av vattenkraftsbranschen.

I nuläget finns inga särskilda statliga resurser avsatta för att täcka kostnader som inte kan bekostas av fonden eller verksamhetsutövarna.

Flera verksamhetsutövare och två branschorganisationer menar att vattenmyndigheterna inte tillämpar Havs- och vattenmyndighetens vägledning på rätt sätt, till exempel när det gäller utpekande av kraftigt modifierat vatten. Antingen beror det på att vägledningen är för svår att tillämpa eller att vattenmyndigheterna inte vill följa den. Detta är en situation som inte är acceptabel. Havs- och vattenmyndigheten måste se till att beslutade vägledningar tillämpas korrekt.

Verksamhetsutövare och branschorganisationer framför även att det är otydligt hur planen ska främja att arbetet med klassificering och normsättning bedrivs med den prioritetsordning som behövs för att genomföra planen.

Kommentar:

Havs- och vattenmyndigheten genomför en större strategisk översyn för att anpassa föreskrifterna till aktuella författningsändringar som trädde i kraft i januari 2019, men också för att hantera tidigare uppmärksammade oklarheter. Revideringen avser de föreskrifter som reglerar hur ytvattenförekomster kartläggs och analyseras samt klassificeras och normsätts, (HVMFS 2013:19 och HVMFS 2017:20).

Även befintliga vägledningar revideras och det planeras också för framtagande av nya vägledningar till vattenmyndigheterna.

Den nationella planen får inte äventyra nu gällande miljökvalitetsnormer. Samtidigt ska planen, genom att ange prövningsgrupper och en tidsplan, främja att vattenmyndigheternas arbete med klassificering och normsättning bedrivs med den prioriteringsordning som behövs för att genomföra planen (se 24, 26 och 28 §§ förordningen om vattenverksamhet).

I avsnitt 4.1.3 har vi förtydligat att vattenmyndigheterna bör se över statusklassningar och normer utifrån den föreslagna tidsplanen. Vi har även

beskrivit att översynen lämpligen bör ske under de föreslagna regionala samverkansprocesserna.

2. Vattenmiljö

En branschorganisation har framfört att texten i kapitel 2 är väldigt tungläst och att det är svårt att veta vad som egentligen avses med texterna, eller hur de ska användas. De menar vidare att deras medlemmar inte känner igen sig i de konsekvenser som lyfts fram i kapitlet och menar att hela kapitlet kan utgå.

Kommentar:

Texten i kapitlet har setts över och justerats i vissa delar och återfinns i avsnitt 3.1 i det reviderade förslaget till den nationella planen. Texten har disponerats om och en begreppsförklaring till "vattenmiljönytta" har införts. Vidare har syftet med kapitlet förtydligats. Kapitlet är inte tänkt som en uttömmande beskrivning av alla olika frågeställningar som kan uppkomma kopplat till vattenkraften utan enbart en redovisning över de frågor som är huvudfokus när det gäller begreppet vattenmiljönytta i samband med den nationella planen.

Viss upprepning är ofrånkomlig då det sker hänvisning till gällande lagstiftning, förarbeten, grundförutsättningar och uppdraget.

2.1 Miljöpolitiska mål och lagstiftning

Verksamhetsutövare och branschorganisationer menar att miljö är ett vitt begrepp, men att man av skrivningarna i planen kan få uppfattningen att det endast är biologisk mångfald lokalt som är miljö. De menar att begreppet även innehåller klimatfrågan och de tycker att planen nästan helt saknar de positiva miljöeffekter som vattenkraften bidrar till. De menar att en ordentlig målkonfliktanalys behövs.

Kommentar:

De inledande texterna i den nationella planen har justerats för att visa på kopplingen till klimatet och en förklaring till varför den nationella planen inte innehåller några omfattande klimatresonemang.

Eftersom den lagstiftning som innebär att vattenkraftverk ska förses med moderna miljövillkor redan är beslutad anser vi inte att det är nödvändigt med en särskild målkonfliktanalys i den nationella planen.

Någon länsstyrelse menar att kopplingen mellan vattenhabitaten och arterna enligt art- och habitatdirektivet och dess ekologiska värden/funktioner som är påverkade och riskerar att påverkas ytterligare av vattenreglering och vattenkraft, bör tydliggöras i avsnittet om Natura 2000. Detta för att det sedan ska kunna kopplas ihop med motsvarande ekologiska värden/funktioner för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna enligt vattenförvaltningen. Oavsett om det är utifrån miljö kvalitetsnormer för vatten eller gynnsam bevarandestatus handlar det om samma ekologiska värden/funktioner som påverkas av vattenreglering och vattenkraft. Några länsstyrelser har även framfört att fler arter ska beskrivas i kapitlet som handlar om Natura 2000.

Några länsstyrelser har påpekat att de Natura 2000 naturtyper som anges som känsliga för påverkan från vattenkraften skiljer sig åt mellan "Förslag till nationell plan" och miljökonsekvensbeskrivningen. Dokumenten bör harmonisera med varandra. Vidare omnämns "Natura 2000-arter" som påverkas av vattenkraften (arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen). Även för Natura-naturtyperna finns typiska arter som ska nå gynnsam bevarandestatus som påverkas av vattenkraften.

En länsstyrelse framför att de arbetat aktivt med att revidera de limniska bevarandeplanerna där just kopplingen mellan vattenförvaltningen och Natura 2000 gjorts utifrån de vägledningarna som funnits tillgängliga från Havs- och vattenmyndigheter samt Artdatabanken. I dessa bevarandeplaner finns såväl småskalig som storskalig vattenkraft som hanterats i bedömningen av bevarandestatusen. Under avsnittet om ekosystemtjänster (2.4.1) kan friluftsliv och rekreation i form av exempelvis fiske exemplifieras som en ekosystemtjänst. Detta gäller i synnerhet för de norrländska älvarna där vattenkraften påtagligt påverkat den typen av ekosystemtjänster.

Några länsstyrelser menar att det behövs ytterligare information kring hur våtmarker (till exempel Aapamyrrar) påverkas av reglerade vatten.

Kommentar:

Texterna om Natura 2000 och artskyddet har justerats till viss del. Samtidigt har det tydliggjorts att den nationella planen inte är det vägledningsdokument som utförligt ska beskriva förhållandet mellan Natura 2000 och miljökvalitetsnormerna kopplat till vattenkraft. Det får istället hanteras i separata vägledningar och föreskrifter. Det gäller även synpunkter angående att påverkan på fler arter ska beskrivas samt att det behövs mer vägledning för exempelvis Aapamyror.

En vägledning gällande normsättning i Natura 2000 områden och kopplingen mellan gynnsam bevarandestatus och ekologisk status/potential kommer att tas fram (se avsnitt 3.1.6 i reviderad version av nationella planen).

Tabellerna med naturtyper var enbart exempel och inte en fullständig uppräkningslista. Den ursprungliga bilaga 4 till miljökonsekvensbeskrivningen har tagits bort i slutversionen då den inte innehöll samtliga Natura 2000 områden som påverkas av vattenkraft och därmed kunde missuppfattas.

En länsstyrelse anser att det råder en missuppfattning hos en del verksamhetsutövare om att förklarandet av ett kraftigt modifierat vatten innebär att inga miljöåtgärder behöver vidtas. De menar att det därför är viktigt att, när kraftigt modifierat vatten och god ekologisk potential nämns, poängtera att det fortfarande innebär att åtgärder behöver vidtas.

Kommentar:

Texten har förtydligats bland annat i avsnitt 3.1.6.

Flera länsstyrelser framför synpunkter om att det finns livsmiljöer och naturvärden som inte ingår i statusklassningen av vattenförekomster och att även dessa måste tas med i samband med omprövningarna.

Även en verksamhetsutövare anser att fler värden än miljökvalitetsnormer bör beaktas när objekt inom ett avrinningsområde bedöms enligt den nationella planen. De anser att kulturvärden ska få kraftigare genomslag vid bedömning av åtgärder. De anser vidare att kraftstationer med tillhörande dammar har ett mycket stort lokalt och regionalt värde avseende krisberedskap och klimatförändringar.

Kommentar:

Texten har utvecklats för att tydliggöra vad som är den nationella planens huvudfokus och varför bara vissa naturvärden omnämns i avsnittet.

Redovisningen är ingen uttömmande beskrivning av vilka värden som behöver beaktas i de enskilda prövningarna. Texterna återfinns i avsnitt 3.1 i den reviderade versionen av den nationella planen.

Några verksamhetsutövare anser att skrivningarna i sista stycket om när kraftigt modifierat vatten kan utses är för snäva och inte i linje med prop. 2017/18:243. Till exempel används i den nationella planen ordet "kan" i stället för "ska".

Kommentar:

Texten har förtydligats och ordet *kan* har ersatts med *ska*.

Flera intresseorganisationer framför synpunkter om att den nationella planen äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt beslutade miljö kvalitetsnormer. Enligt miljö kvalitetsnormerna ska status eller potential senast vara uppnådd 2027. En stor del av kraftverken kommer att omprövas senare än så och de miljöåtgärder som kommer att vidtas till följd av omprövningarna kommer ge effekt i naturmiljön ännu senare.

Kommentar:

Synpunkten föranleder ingen åtgärd i planen. Regeringen har utgått från att det kan ta 20 år att genomföra prövningarna enligt planen och har då gjort bedömningen att fördelarna överväger nackdelarna (till exempel risk att inte i tid nå rätt vattenstatus) se prop. 2017/18:243 sid. 117-118.

Miljökonsekvensbeskrivningen tar upp detta som en risk som kommer att följas upp.

Flera verksamhetsutövare och en branschorganisation anser att intressekonflikten mellan Natura 2000 och vattenkraft är större än vad som framgår i texten. Vidare tycker de att texten bör kompletteras med följande konstaterande från prop. 2017/18:243: "Av övergångsbestämmelserna till

miljöbalkens regler om Natura 2000-områden framgår att för verksamheter som påbörjats före den 1 juli 2001 krävs inte tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, s.k. Natura 2000-tillstånd. Detta innebär att vid denna tidpunkt ansågs som huvudregel att befintlig elproduktion var förenlig med de EU-rättsliga kraven på skyddet av Natura 2000-områden.” De tycker även att det bör framgå vilka undantags- och dispensmöjligheter som finns. Liksom en beskrivning av bevarandeplanernas rättsliga status eftersom de fastställs ensidigt av länsstyrelserna och inte kan överklagas.

En myndighet anser att det i stycket om bevarandeplaner behöver göras ett tillägg om att bevarandeplanerna även innehåller bevarandemål. De förtydligar det enskilda Natura 2000 områdets bidrag till gynnsam bevarandestatus för arter och naturtyper. Bevarandeplanerna innehåller även beskrivningar av hotfaktorer som är viktiga att få med i en prövning inte minst vid bedömningen av kumulativa effekter.

Kommentar:

Texten gällande Natura 2000 och bevarandeplanerna har justerats och förtydligats i vissa delar. Se avsnitt 2.3 i den reviderade versionen av nationella planen.

En verksamhetsutövare anser att naturtyper som finns i Natura 2000 områden i reglerade älvar har valts ut på felaktiga grunder. Det är naturtyper som egentligen ska karaktäriseras av mer eller mindre opåverkade förhållanden. Det handlar i flera fall om kvarvarande strömsträckor med avreglering påverkad vattenföring. Myndigheter menar att gynnsam bevarandestatus ska kopplas till god hydromorfologisk status. Dessa älvsträckor kan ligga mitt i en älv och långt från de regleringsmagasin som är främsta skälet till att flödena är kraftfullt påverkade i många fall i hela älvens sträckning. Flödes- och vattenståndsregimer är påverkade genom att det är en hög vintervattenföring, många gånger utebliven vårflod samt påverkan av veckoreglering. Problematiken gäller för ett flertal naturtyper exempelvis 3210, 3220, 3260. Det gäller även i vissa fall för arter, där länsstyrelsen vid uppdatering av bevarandeplaner för Natura 2000 områden kopplat god hydromorfologisk status mot uppnåendet av så kallad ”gynnsam bevarandestatus”. Vid en närmare kontroll mot hur dessa naturtyper karakteriseras av Naturvårdsverket, framgår det att naturtyperna inte stämmer med den reglering som bedrivs i älven. Denna problematik har inte lyfts fram i den nationella planen, utan frågorna ”skrivs fast” ytterligare som om det vore fakta. Havs- och vattenmyndigheten har i rapporten 2017:15 gjort kopplingen mellan gynnsam bevarandestatus och god hydromorfologisk status. Rapporten har använts som vägledning för länsstyrelserna i deras arbete med uppdatering av bevarandeplaner. Dessa frågeställningar behöver lösas och hanteras av Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, gärna i samverkan med

vattenregleringsexpertis. I annat fall kommer icke överblickbara konsekvenser för vattenkraftens reglerförmåga att uppkomma.

Kommentar:

Vägledning när det gäller normsättning i Natura 2000 områden och kopplingen mellan gynnsam bevarandestatus och ekologisk status/potential kommer att tas fram (se avsnitt 3.1.6 i reviderade versionen av planen).

Frågorna får i övrigt hanteras inom det regelverk som gäller för Natura 2000 och vattenförvaltningen och omfattas inte i arbetet med framtagandet av den nationella planen.

Några länsstyrelser anger att fler arter än de som anges i planen påverkas av vattenkraft, utöver exempelvis lax och flodpärlmussla. Det är också lämpligt att Havs- och vattenmyndigheten utgår från den vägledning som myndigheten tagit fram tillsammans med ArtDatabanken och eventuellt gör en tabell över arterna motsvarande tabellerna för naturtyper.

Kommentar:

Fokus i den nationella planen är inte att beskriva alla naturvärden eller arter som påverkas av vattenkraft. Texten har justerats så att det framgår att lax endast är ett exempel på en art som påverkas.

Någon verksamhetsutövare anger att den stora nedgången på lax inte enbart kan härledas till utbyggnaden av norrlandsälvarna. Det finns andra faktorer som också starkt påverkar livförutsättningarna för laxbestånden såsom föroreningar i Östersjön och havsfisket.

Kommentar:

Texten har setts över efter synpunkten. Beskrivningen är ett exempel på en art som påverkas av minskade möjligheter till reproduktion.

Det finns andra faktorer än vattenkraften som påverkar populationer av olika arter, men vi har bedömt att det, i den nationella planen, inte är möjligt att beskriva alla olika faktorer som kan påverka akvatiska populationer.

En intresseförening kräver striktare åtgärder för att vattenkraften ska nå sitt mål med 90 procent överlevnad för utvandrande ål. Idag är situationen det omvända, det vill säga 90 procent av ålen kommer inte förbi vattenkraftshindren. Vid många kraftverk är hindren 100 procent effektiva vid vandring uppströms. Krav på minimitappning som förhindrar att å-/älvfåran torrläggs nedströms kraftverken är nödvändigt. Förutom ålen omfattar hindren all vandrande fisk och vattenlevande varelser. I olika projekt som Havs- och vattenmyndigheten redovisat i rapporter har man visat att det går att åtgärda den negativa miljöpåverkan som vattenkraften för närvarande utgör. Intresseföreningen menar att frivilliga avtal inte har haft någon märkbar effekt på förbättring av vattenlevande varelsers levnadsvillkor och vandring uppströms och nedströms vattendragen. Den nationella planen ska också, enligt intresseföreningen, omfatta fastställelse av åtgärdsplaner och tidsplaner för genomförande och inte några diffusa målplaner.

Kommentar:

Den nationella planen är endast vägledande för att samordna prövningarna och så att det samlade resultatet av prövningarna leder till största möjliga nytta för vattenmiljön och en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Planen omfattar inte fastställande av åtgärdsplaner. Frågan om vilka miljövillkor som kan krävas avgörs först i de enskilda prövningarna. Olika förslag på åtgärdslösningar kommer förhoppningsvis att hanteras i de regionala samverkansprocesserna.

En myndighet anser att det i avsnitt 2.1.5 bör framgå att en prövning enligt artskyddsförordningens bestämmelser kan aktualiseras i omprövningarna.

Kommentar:

Justeringar har gjorts i avsnitt 3.1.6 *Artskydd* i den reviderade versionen av den nationella planen.

Flera länsstyrelser anser att det är viktigt att Havs- och vattenmyndigheten även inkluderar Sveriges åtaganden enligt internationella överenskommelser i vägledningen till vattenmyndigheterna. Så att de övriga internationella åtagandena kan hanteras tillsammans med miljökvalitetsnormerna.

Kommentar:

Denna typ av frågor hanteras inte i den nationella planen utan får eventuellt hanteras i kommande vägledningar till vattenmyndigheterna.

2.2 Strategi för grön infrastruktur

En kommun anger att fokus på grön infrastruktur är väsentligt vid kommande prövningar av anläggningar. Vattendrag och sjöar är en viktig del av de funktionella nätverk som ingår i olika livsmiljöer. Miljöåtgärder vid dammar och vattenkraftverk är viktiga för att skapa levande naturmiljöer längs vattendragen. Tjänsten vi får från el är enkel att förstå, medan ekologiska samband och ekosystemtjänster är svårare att greppa. Det är viktigt att fokus inte enbart läggs på starksimmande fiskars vandring längs vattendragen. Enbart en laxtrappa ger inte biologisk mångfald i vattendraget. Vid beslut om en åtgärd måste olika konsekvenser sammanvägas och vara del av beslutet.

Samtidigt anser några kommuner att de är tveksamma till att utformningen av planen kommer att leda till att det skapas någon grön infrastruktur i vattendragen i deras kommun.

Kommentar:

Vi anser att utformningen av prövningsgrupper och tidsplan skapar förutsättningar för att det ska vara möjligt att ta fram underlag för att beskriva vilket behov av grön infrastruktur som kan finnas inom respektive vattendrag och avrinningsområde.

2.3 Miljö i och vid vattendrag

Verksamhetsutövare och branschorganisationer anser att i avsnitt 2.3.1. andra stycket bör meningen ”All negativ påverkan...” omformuleras till ”All negativ påverkan ska ställas mot den nytta samhället får i form av klimatsmart förnybar elproduktion”.

Vidare framförs att formuleringarna om ekosystemtjänster är felaktiga i relation till de från EU:s miljömyndighet Europeiska miljöbyrå. I The Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) klassificeras vatten med fallhöjd (för exempelvis elproduktion i vattenkraftverk) som en abiotisk ekosystemtjänst. Denna har fått koden 4.2.1.3 i CICES senaste utgåva.

En länsstyrelse anger att det är missvisande att beskriva vattenkraftens nytta under kapitlet ekosystemtjänster eftersom den nytta vattenkraften ger, inte per definition är någon ekosystemtjänst. Det är lätt att definitionen blir urholkad när en term blir modern.

Kommentar:

Texten har justerats i vissa delar. Förklaringar har införts i avsnitt 3.1.3 i den reviderade versionen för att tydliggöra att det finns biotiska respektive abiotiska tjänster.

En kommun framhåller att det i nationella planen och i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017:7 finns en intressant beskrivning av ekosystemtjänster kopplade till vattenmiljöerna. Det vore värdefullt om dessa frågor kan bli föremål för en utökad samverkan och dialog mellan kommunerna och länsstyrelsen, inom ramen för fysisk planering och vattenplanering.

Kommentar:

Detta hanteras inte inom ramen för nationella planen utan eventuellt i kommande vägledningar.

2.4 Konsekvenser på miljön av vattenkraft och dammar

Verksamhetsutövare och en intresseorganisation vill att de negativt laddade beskrivningarna av vattenkraft och dammar nyanseras så att det framgår att det finns närboende som även ser det som positivt att bo nära en reglerad vattenmiljö. Det är även viktigt att komplexiteten i vattenmiljöer som förändrats över tid lyfts fram ytterligare. Som exempel anges tjockskalig målarmussla som å ena sidan påverkas av både vattenståndsfluktuationer och vandringshinder. Å andra sidan har bestånd av denna mussla upptäckts i intagskanaler till kraftstationer och även nedströms kraftstationer.

En miljöorganisation framhåller att vattenkraft är en förnybar energikälla, men de negativa konsekvenserna från vattenkraften är stora för ekosystemen och den biologiska mångfalden. På global nivå har sötvattensarterna minskat med 83 procent mellan 1970 och 2014 och detta är många gånger kopplat till fragmentering och bristande konnektivitet.

En länsstyrelse framhåller att planen endast utgår från en begränsad del av de ekosystemtjänster som genereras från vatten direkt och indirekt.

Miljöanpassningen av vattenkraften bör i större utsträckning väga in värden som fiske, rekreation, turism och landsbygdsutveckling.

En länsstyrelse anger att en storskalig effekt av vattenkraften är indämning och temperaturhöjning. Dessa effekter nämns inte i nuvarande formuleringar kring vattenkraftens påverkan på ekosystemtjänster och bör tas med i den slutgiltiga beskrivningen.

Verksamhetsutövare har framfört synpunkter innebärande att avsnittet generaliserar vattenkraftens påverkan som enbart negativ för samhällets övriga tjänster av vattendragen. Ett exempel är vattenförsörjning som underlättas med hjälp av reglerade älvar. Utöver det så har stora delar av ”glesbygdslän” befolkats tack vara storskaliga industrisatsningar som skogsbruk, gruvidrift och vattenkraft. Vägar, samhällen med mera har getts förutsättningar att växa vilket i sin tur skapar förutsättningar för turistsatsningar så att än fler kan ta del av älvarnas möjligheter.

Verksamhetsutövare anger att ”Kulturella ekosystemtjänster” idag ofta relaterar till det som finns sedan 100-200 år tillbaka. Tänker vi in i framtiden eller faktiskt redan idag, enligt Riksantikvarieämbetet, så är vattenkraftepokens storskaliga anläggningar i sig kulturellt värdefulla då de beskriver en tid för samhälllig upprustning och höjning av levnadsstandard.

En privatperson anser att den nationella planen borde anknyta mer till rapporten om ekosystemtjänster i sötvatten även när det gäller rapportens slutsats gällande de kulturella ekosystemtjänsterna. Det finns anledning till fördjupade samråd kring kulturella ekosystemtjänster eller att på något sätt hämta in närboendes/sakägares synpunkter under omprövningarna.

Kommentar:

De inkomna synpunkterna visar tydligt på de olika uppfattningar som finns gällande vattenkraftens påverkan på olika intressen. Samtidigt är texten inte tänkt som en uttömmande beskrivning av vattenkraftens olika för- och nackdelar.

Formuleringar har ändrats för att förtydliga att det kan finnas både positiva och negativa åsikter gällande drift av vattenkraftverk samt miljöanpassningar av densamma. Påverkan på vattenmiljön genom temperaturförändringar och indämningar nämns i avsnittet om miljöpåverkan från dammanläggningar och vattenkraftverk (avsnitt 3.1.2).

Texten gällande kulturella ekosystemtjänster kopplat till dammar och vattenkraftverk har justerats samt texten om vattenkraftens betydelse för samhällsutvecklingen.

Vi föreslår att det ska ske regionala samverkansprocesser inom avrinningsområdena för att få fram ett samlat underlag som, förhoppningsvis, effektiviserar de enskilda prövningarna. I dessa regionala samverkansprocesser kan olika aspekter/intressen diskuteras. Samtidigt måste man vara medveten om att det som huvudregel inte ska ske en fullständig tillståndsprövning av vattenkraftverken, utan en omprövning.

Verksamhetsutövare och en intresseorganisation framför att avsnittet lyfter fram påverkan från vattenreglering genom ”förändringar i säsongsvariation /../ men även kortsiktiga variationer”... Det finns en sådan påverkan, men enligt verksamhetsutövarna bör det även lyftas fram att åtgärder som minskar vattenkraftens flexibilitet inte finns med i underlaget för betydande påverkan vid 1,5 terawattimmar. Åtgärder som minskar möjligheten att magasinera och disponera vatten efter kraftsystemets behov syns inte alltid som en produktionsförlust men har potentiellt mycket stor påverkan på vattenkraftens reglerförmåga.

Kommentar:

Detta påstående bedöms inte kräva någon justering av texten.

En intresseorganisation framför att vetenskapen kring kisel och vattenkraft är mycket oklar och pekar på att Vattenfall under 2014 tagit fram en rapport angående kisel. Av rapporten framgår bland annat att det inte finns något som entydigt kopplar den minskning av kiselkoncentration som observerats från 1970- till början av 1990-talet till minskad älvtransport av kisel.

Kommentar:

Till följd av att kunskapsläget är under utveckling har vi gjort en omformulering, se avsnitt 3.1.2.

En länsstyrelse framhåller att det av avsnittet inte framgår att miljöpåverkan skiljer sig mellan små och stora vattenkraftverk och vilka möjligheter till att göra miljöåtgärder som detta medför. Exempelvis är det svårt och orimligt dyrt att bygga en fungerande fiskväg för ett vattenkraftverk som har en fallhöjd på 50 meter jämfört med ett verk som har en fallhöjd på 3 meter. Det är också en stor skillnad på hur ett strömkraftverk påverkar vattenflödet jämfört med vattenkraftverk som har reglermagasin.

Kommentar:

Mot bakgrund av att texten om miljöpåverkan är en generell beskrivning föranleder inte synpunkterna några åtgärder.

En länsstyrelse framhåller att dammanläggningar och vattenkraftverk har stor påverkan på artförekomsten och miljön i vattendraget. Länsstyrelsen menar att de idag inte har resurser till att hantera alla omprövningar enligt den nationella planen eller de omprövningar som länen själva ska initiera för att miljöanpassningarna ska få fullt genomslag. Det behövs därför resursförstärkning på samtliga län för att hantera den ökade ärendemängden som lagstiftningen medför. Resurser krävs även för att miljöanpassa de anläggningar som inte ryms i den nationella planen, vilket är två till tre gånger så många som de anläggningar som ryms inom planen. Det finns även kulturmiljöintressen att ta hänsyn till vid miljöanpassningar och det behöver tas fram underlag till kommande prövningar.

Kommentar:

Text om behov av ytterligare resurser har utvecklats i kapitel 4 i den reviderade versionen av den nationella planen. Resursbrist tas även upp som en risk i miljökonsekvensbeskrivningen.

En myndighet anser att texten bör kompletteras med en mer utförlig beskrivning av hur vattendragssträckor har påverkats av avledning/överledning av vatten för elproduktion. Påverkan utgör inte bara en vandringsbarriär utan även en betydande minskning/degradering av strömvattenhabitat. Det skulle till exempel gå att beräkna hur stor andel av landets strömvattenbiotoper som vattenkraften påverkar. SMHI har sedan 2018 genomfört sådan kartläggning och resultatet finns tillgängligt i GIS skikt och tabellform. SMHI har även kartlagt hur vattenkraftregleringar påverkar kustområden genom förändrad flödesregim.

Kommentar:

Denna typ av frågeställningar får hanteras i de regionala samverkansprocesserna och de enskilda prövningarna.

En myndighet anser att avsnittet ska kompletteras med en text som anger ”Andra följdverkningar av vattenkraftutbyggnad är förändringar i erosion, sedimenttransport, vattentemperatur, isförhållanden och vattenkvalitet”. Det

bör också läggas till ett stycke om vattenkraftens påverkan på ras, skred och erosion.

Kommentar:

Texten i avsnitt 3.1.2 har justerats till viss del. Inget särskilt stycke om ras och skred har lagts till.

3. Effektiv tillgång till vattenkraftsel

3.1 Energi- och klimatpolitiska mål

Inga synpunkter har framförts gällande detta avsnitt.

3.2 Sveriges elsystem och vattenkraftens värde

Flera verksamhetsutövare och en branschorganisation understryker att gränsen för betydande negativ påverkan på vattenkraften går vid 1,5 terawattimmar. Vidare pekar flera på att vattenkraften är viktig för att kunna balansera annan elproduktion samt att vattenkraften också fungerar som en baskraft.

Kommentar:

Resonemanget om 1,5 terawattimmar har utvecklats och förtydligats i (nuvarande) kapitel 2 samt i bilaga 4. Bedömningen är att 1,5 terawattimmar är gränsen för betydande negativ påverkan. Vattenkraftens bidrag som reglerresurs beskrivs också i avsnitt 3.2 samt bilaga 4.

En kommun tycker att skrivningarna om att det inte kommer att ske några effektiviseringar i vattenkraften under den kommande 20-årsperioden är en negativ uppskattning.

Kommentar:

Den installerade effekten för olika kraftslag som presenteras för olika år är hämtad från Svenska kraftnäts scenarier som är till för att identifiera

utmaningar och behov i stamnätet. För detta ändamål har vattenkraftens installerade effekt bedömts vara konstant. Men det finns en osäkerhet och den installerade effekten i vattenkraften kan komma att öka i realiteten. Detta har förtydligats i avsnitt 3.2.

En miljöorganisation tycker att det borde framgå att det är en skillnad mellan storskalig och småskalig vattenkraft i hur de bidrar till Sveriges elsystem.

Kommentar:

Det finns ingen gränsdragning mellan småskalig och storskalig vattenkraft i frågan om bidrag till elsystemet. Den skillnad som görs är för de kraftverk som bedöms som de viktigaste reglerkraftverken, baserat på historiska data. Dessa beskrivs i avsnitt 2.4 samt i form av olika HARO-värden i tabell 1.

Flera kommuner tycker att miljöåtgärder motsvarande en minskning av elproduktionen med 3,35 terawattimmar borde genomföras.

Kommentar:

Bedömningen är att 1,5 terawattimmar är gränsen för betydande negativ påverkan på vattenkraften. Vilka miljöåtgärder som kommer att genomföras i varje enskilt fall avgörs av domstolen.

3.3 Konsekvenser att minska effektiv tillgång till vattenkraftsel

En branschorganisation och en verksamhetsutövare menar att det borde anges att det inte finns något överskott av balanseringsförmågan i elsystemet och att vattenkraftens förmåga att balansera är central. De framför även att texten borde utvecklas med en beskrivning av vilka alternativen är och vilken miljöpåverkan dessa har.

Ett par intresseorganisationer påtalar att den befintliga elanvändningen förändras med teknikutvecklingen. Vidare anser man att alternativen till vattenkraften som reglerkraft borde redovisas utförligare.

En länsstyrelse menar att det inte framgår hur stor andel av reglerkraften som nyttjas idag varför det är svårt att bedöma om miljöåtgärderna äventyrar ett säkert elsystem.

Kommentar:

Utgångspunkten är att främja största möjliga reglerförmåga i vattenkraften. Det bedöms därför inte relevant att utförligare (än vad som nu görs i avsnitt 3.2) beskriva elsystemets förändring och alternativen för balansering (reglering) av elsystemet. Ett förtydligande om utnyttjandet av vattenkraftens reglerförmåga finns i bilaga 4.

En kommun tycker att utgångspunkten ”att det [produktionen] kommer att minska” är en för negativ inställning och menar att det borde redovisas beräkningar på potentialen i befintliga vattenkraftverk om nyare turbiner installerades.

Kommentar:

Minskningen handlar om vilken förlust som kommer att fås då vattenflöde bland annat kommer att släppas i fiskvägar och torrfårar. Det kommer att ske oberoende av om effektiviseringar sker i befintliga kraftverk eller ej.

4. Samverkansprocessen

Flera remissinstanser tycker att processen med framtagandet av förslaget till nationell plan har varit öppen.

Några intresseorganisationer tycker att remisstiden har varit för kort och Sametinget anser att regeringen borde ha pekat ut dem som en samverkansmyndighet.

Det har även inkommit synpunkter som berör processen inför omprövningarna (dvs regional samverkansprocess) vilket inte varit syftet med avsnittet.

Kommentar:

Kapitel 4 var tänkt som en redovisning av det arbete som bedrivits vid framtagandet av förslaget till nationell plan, vilket har missuppfattats av många. Kapitel 4 har tagits bort i den reviderade versionen av planen och texten flyttats till kapitel 1 Samverkan om förslag till nationell plan.

När det gäller vilka som skulle medverka i framtagandet av planen har vi utgått från regleringen i 29-31 §§ förordningen om vattenverksamheter.

Med de tidsmässiga förutsättningar som givits uppdraget har det inte varit möjligt med en längre remisstid.

De synpunkter som inkommit, gällande processen för framtagandet av förslaget till nationell plan, kan sammanfattas med att fler vill vara med och påverka planens utformning samt att många tycker att fler aspekter och intressen ska tas med i planen.

5. Förslag till nationell plan

Flera remissinstanser framför att fler ”intressen” borde ha tagits med i planen för att ange den nationella helhetssynen.

Det framförs även att förslaget till plan inte är tillräckligt utvecklat för att utgöra en styrning av hur avvägningar ska genomföras.

Kommentar:

Begreppet nationell helhetssyn tas upp i begreppsförklaringen och vad begreppet omfattar framgår av avsnitt 2 i den reviderade versionen av den nationella planen.

Det har förtydligats att den nationella planen inte är ett dokument som ska avväga alla relevanta frågeställningar kopplade till vattenkraften. Eftersom beslut om miljöåtgärder vid enskilda vattenkraftverk tas av mark- och miljödomstolarna i de enskilda prövningarna kan den nationella planen inte hantera avvägningar i de enskilda fallen eller vilka mer konkreta krav på åtgärder som behöver ställas exempelvis på grund av Natura 2000 lagstiftningen.

5.1 Prövningsgrupper och tidsplan

Många synpunkter har inkommit gällande prövningsgrupper och tidsplan.

Generellt är de flesta positiva till att prövningsgrupperna och tidsplanen är utformade utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Samtidigt har det kommit många synpunkter på individuella justeringar, där bland annat flera vill tidigarelägga vissa prövningsgrupper. Flertalet remissinstanser önskar även bryta ut och tidigarelägga enskilda vattendrag från huvudavrinningsområdet. Motivet för det har varit höga naturvärden, pågående arbete med miljöförbättrande åtgärder eller stora behov av modernisering och utveckling av befintlig vattenkraft. Särskilt har behovet av att tidigarelägga Natura 2000-områden lyfts.

Det har även kommit in många synpunkter på naturvärden i vattendragen samt miljö- och reglermässiga samband i vattendragen.

Några remissinstanser menar att de vill att metoden för framtagandet av prövningsgrupperna och tidsplanen redovisas tydligare.

Även här påpekar flera remissinstanser att det finns ett behov av ytterligare resurser för olika sakområden för att arbetet ska kunna bedrivas effektivt.

Några remissinstanser ställer sig tveksamma till att omprövningarna ska kunna genomföras under en 20-års period.

Verksamhetsutövarna pekar på att det är viktigt att vattenmyndigheterna ser över gällande normer innan prövningarna påbörjas.

Kommentar:

Texterna har sett över och förtydligats i vissa delar (se avsnitt 2.1). Efter samrådet har en översyn skett av prövningsgrupper och tidsplan och justeringar har genomförts (se bilaga 1 i den reviderade versionen av planen).

Vi har även haft dialog med domstolarna kring utformningen av tidsplanen och prövningsgrupperna. Det har inte varit möjligt att tillmötesgå alla olika synpunkter som har lämnats.

Vi har eftersträvat att hålla samman tiderna inom ett huvudavrinningsområde och inte bryta ut enskilda vattendrag, även om det har redovisats motiv för en tidigare prövning. En samlad bedömning av huvudavrinningsområden ses som en viktig framgångsfaktor för ett fungerande omprövningsförfarande.

Tidsplanen anger endast sista datum för att lämna in ansökan till domstol.

En intresseorganisation framför att det är viktigt att, i tidsplanen för omprövningarna, prioritera områden i anslutning till Natura 2000 eller andra skyddade områden. Dessa områden bör omprövas så tidigt som möjligt för att säkra viktiga livsmiljöer för strömlevande arter och gynna den biologiska mångfalden.

Kommentar:

Justeringar och omprioriteringar i tidsplanen har genomförts utifrån bland annat denna synpunkt.

5.2 Vattenkraft och Natura 2000

Av remissvaren framgår att det råder oenighet kring lagstiftningen kopplad till Natura 2000 och hur den ska hanteras i samband med omprövningarna. Det framförs även att vi underskattat intressekonflikten mellan vattenreglering och Natura 2000.

Verksamhetsutövarna och branschorganisationer menar generellt att eftersom de flesta vattenkraftverk tillkommit före den 1 juli 2001 omfattas de inte av kravet på Natura 2000-tillstånd. Vidare ifrågasätts bevarandeplanernas beskrivningar där det står att gynnsam bevarandestatus ska uppnås trots att det vid beslut om inrättande av Natura 2000 området var uppenbart att området var påverkat av en pågående vattenkraftsverksamhet. Även det faktum att åtgärder, för att nå gynnsam bevarandestatus, kan behöva vidtas i andra regleringsmagasin (utanför Natura 2000 området) nämns.

Verksamhetsutövarna menar att Natura 2000 frågan skapar en stor osäkerhet i genomförandet av planen.

Miljöorganisationer och en del myndigheter framhåller att det ska ske en så kallad Natura 2000-prövning i samband med omprövningarna för att gynnsam bevarandestatus ska kunna uppnås och att det inte finns något "hinder" i dagens lagstiftning mot att göra det.

Generella synpunkter, både från verksamhetsutövare och myndigheter, är att redovisningen är för övergripande, att vissa Natura 2000 områden inte nämns samt att redovisningen även bör ta med att kraftverk utanför ett Natura 2000-område kan påverka området.

Kommentar:

Texterna har sett över och förtydligats i vissa delar (se avsnitt 2.3).

Mot bakgrund av den begränsade tid som funnits för att ta fram planen har det inte varit möjligt att i detalj gå igenom bevarandeplanerna och bedöma förhållandena i varje Natura 2000 område.

Det föreslås ett uppdrag till länsstyrelserna att se över befintliga bevarandeplaner för de Natura 2000-områden som berörs av vattenkraftverk inför att omprövningarna påbörjas (se avsnitt 4.1.2 och 4.1.6).

5.3 Riktvärde för betydande negativ påverkan som vägledning till vattenmyndigheterna

Av remissvaren framgår det tydligt att det råder olika uppfattningar om hur riktvärdet ska användas och vilken juridisk status det har. Många synpunkter har lämnats på texterna som handlar om riktvärdet. Synpunkter på riktvärdet har lämnats även i andra avsnitt av den nationella planen.

Från verksamhetsutövare finns flera synpunkter på att betydelsen av riktvärdet 1,5 terawattimmar succesivt har "urvattnats" och att de ser en risk att mer kommer att tas i anspråk för miljöåtgärder.

Många remissinstanser har ansett att texten är otydlig, bland annat om riktvärdet enbart gäller vid förklarande av vattenförekomster som kraftigt modifierat (KMV) eller även avser generella miljöåtgärder.

Kommentar:

Det har kommit många synpunkter på riktvärdet 1,5 terawattimmar. Det finns motstående uppfattningar om storleken på siffran och vad den har för betydelse. Texterna har setts över för att försöka förtydliga utifrån de synpunkter som har lämnats.

Texten om riktvärdet har utvecklats i avsnitt 2.2 i det reviderade förslaget till nationell plan, för att tydliggöra hur riktvärdet (och de s.k. HARO-värdena) ska användas inom vattenförvaltningen för att förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierat vatten eller vid beslut om undantag.

Siffran 1,5 terawattimmar utgör även ett planeringsmål för Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät.

I bilaga 4 till den nationella planen redovisas bakgrunden och framtagandet av riktvärdet samt dess påverkan på reglerbidraget.

5.4 Kraftverk som har störst betydelse för reglerförmåga

En branschorganisation anser att alla hänvisningar till reglerbidragsrapporten ska tas bort eftersom den är vilseledande. De anser också att "den innehåller flera grava begränsningar, som alla av en tillfällighet (?) är negativa för den småskaliga vattenkraften. På felaktiga grunder drar man slutsatsen att den småskaliga vattenkraften inte betyder något för den nationella elförsörjningen. Det går inte att acceptera att planförslaget på s 44 rekommenderar vattenmyndigheterna att använda reglerbidragsrapporten som stöd för att (inte) förklara en vattenförekomst som KMV."

En länsstyrelse tycker att begreppet relativt reglerbidrag är svårt att förstå och skriver: "Att använda varje kraftverks enskilt största bidrag från en lång tidsserie som värdering underlättar inte förståelsen och acceptansen för begreppet. Risken är att vikten av enskilda verk överskattas då det räcker med att under en kort tid någon gång ha lyckats leverera en viss del av effektbehovet. Detta bidrag blir sedan styrande för vikten av det enskilda verket utan att någon hänsyn tas till verkets "normala" inverkan på energisystemet. På det sättet är det dessutom inte möjligt att se under vilka förhållanden som det maximala bidraget har beräknats. Det går sannolikt inte heller att se om det maximala relativa reglerbidraget har uppstått på grund av exportbehov eller om det är beräknat på nationellt behov. Länsstyrelsen har svårt att se hur en uppföljning av påverkan på det relativa reglerbidraget på grund av miljöåtgärder skulle vara möjlig."

Kommentar:

Det relativa reglerbidraget visar hur väl produktionen från ett visst kraftverk har producerat när behovet är som störst. Det har tagits fram genom att jämföra differens mellan sol- och vindkraftsproduktion och elanvändningen med kraftverkets produktion. Om kraftverket har producerat tillräckligt mycket vid rätt tidpunkt (följsamheten) så har det fått ett högt relativt reglerbidrag. Indelningen i olika klasser där klass 1 kraftverken bidrar till den stora delen (98 procent) av vattenkraftens relativa reglerbidrag, baseras på ett årsmedelvärde och handlar därför inte om det enskilt största bidraget.

Ytterligare förtydliganden av det relativa reglerbidraget har gjorts i bilaga 4 till planen.

5.5 Fördjupad analys av tio huvudavrinningsområden

En branschorganisation och flera verksamhetsutövare anser att inte bara dessa tio huvudavrinningsområden ska analyseras utan alla så kallade klass 1 kraftverk.

Kommentar:

Remissinstansernas synpunkter om att alla klass 1 kraftverk ska hanteras lika är rimliga. Detta avsnitt har tagits bort och alla skrivningar om reglerkraften i den nationella planen finns nu i avsnitt 2.4 Kraftverk som har störst betydelse för reglerförmågan.

Flera myndigheter anser att det är otydligt vem som ska utföra analysen samt att det läggs ett stort ansvar på samverkansprocessen att lösa denna fråga.

Kommentar:

Vilka behov som finns vad gäller vägledningar och uppföljning samt samverkansprocessen har utvecklats i kapitel 4 i den reviderade versionen av planen.

5.6 Elberedskap

En branschorganisation och en verksamhetsutövare anser att det måste framgå att elberedskapslagen tillsammans med föreskrifter från Elberedskapsmyndigheten Svenska kraftnät, kräver att alla förändringar av verksamheten vid anläggningar viktiga för Sveriges elberedskap måste prövas mot 6 § i elberedskapslagen innan de prövas i övrigt.

Kommentar:

En beskrivning av vad som gäller enligt 19 § elberedskapslagen och mål enligt 11 kap miljöbalken beskrivs i avsnitt 3.2.5 Betydelsen av nationell tillgång till vattenkraftsel vid normsättning och vid provning.

5.7 Dammsäkerhet

Förhållandevis få synpunkter har inkommit på detta avsnitt och handlar till största delen om förtydliganden av texterna.

Kommentar:

Texterna har sett över och förtydligats i vissa delar.

5.8 Ökning av effekt och reglerförmåga

Verksamhetsutövare kommenterar att vissa typer av åtgärder i vattenkraftverken kanske inte kan vänta till dess vattenkraftverket ska omprövas för moderna miljövillkor enligt planen, eftersom viss utrustning kan

nå sin ”tekniska livslängd” tidigare. Vidare framförs att det inte finns några ekonomiska incitament för effektökningar.

Flera remissinstanser uttrycker tveksamhet kring hur frågor om eventuella effekthöjningar ska kunna samordnas med omprövningarna för moderna miljövillkor.

Kommentar:

Texterna har setts över och förtydligats i vissa delar. Det finns i tidsplanen ingen möjlighet att ta hänsyn till när i tid olika ”upprustningsåtgärder” måste genomföras i kraftverken. Det är inte den nationella planens sak att ta ställning när det gäller frågor om verksamhetsutövares ekonomiska beslut.

5.9 Kulturmiljö

De synpunkter som har lämnats på detta avsnitt kommer samtliga från länsstyrelserna.

Länsstyrelserna menar att det inte framgår hur hänsyn ska tas till kulturmiljöerna i samband med omprövningarna. Vidare anges att det saknas underlag gällande kulturmiljön och att det behövs medel för att ta fram detta.

Kommentar:

Texterna har sett över och förtydligats i vissa delar.

6. Fortsatt arbete efter beslutet om nationell plan

6.1 Regional samverkan i huvudavrinningsområden

Många remissinstanser anser att en regional samverkansprocess är betydelsefull för att underlätta omprövningarna. Remissinstanserna tycker att beskrivningen av processen är för kortfattad och att det behövs mer vägledning kring hur en sådan process ska genomföras. Vidare anser många att det behövs någon ansvarig för respektive samverkansprocess och att det sannolikt behövs riktade medel för arbetet. En viktig fråga i sammanhanget är hur skilda uppfattningar i olika frågor hanteras. Någon anser att det finns en övertro på

vad som faller ut från samverkansprocesser, där parter har diametralt motsatta utgångspunkter.

Någon länsstyrelse menar att översynen av statusklassning och normsättning behöver ske under samverkansprocessen, innan ansökningarna lämnas in. En annan länsstyrelse ifrågasätter att normsättning kan ses över – om det inte sker inom en prövning.

Någon remissinstans menar att även bevarandeplanerna för Natura 2000-områden behöver ses över under samverkansprocessen, innan ansökan lämnas in.

Några verksamhetsutövare och branschorganisation menar att beskrivningen av regionala samverkansprocesser snarare ger intrycket av att en oproportionerligt stor andel resurser kommer användas till administration och utredningar snarare än faktiska åtgärder för att förbättra akvatiska förhållanden. Kravet på förenkling av processen så långt det är möjligt, är inte uppfyllt med den föreslagna processen för omprövningar. Även någon kommun pekar på behovet av att förenkla omprövningsprocessen för verksamhetsutövarna.

Kommentar:

Begreppet regional samverkansprocess har definierats under begreppsförklaringar.

Även om den regionala samverkansprocessen inte är en del av själva planen delar vi remissinstanserna synpunkt att den regionala samverkansprocessen är viktig för att få ett effektivt genomförande av planen. Efter inkomna remissvar har förtydliganden avseende vissa frågor gjorts, exempelvis vem som bör vara ansvarig för att driva samverkansprocessen (se avsnitt 4.1.1). I förslaget till den nationella planen framgår även att ytterligare vägledning om den regionala samverkansprocessen behöver tas fram (se avsnitt 4.1.6).

Den regionala samverkansprocessen utgör inte ”ersättning” för den individuella tillståndsprövningen i mark- och miljödomstol. Det betyder att samverkansprocessen inte har mandat att besluta om vilka miljöåtgärder som ska genomföras eller vilka avvägningar som ska ske gentemot andra intressen. Det bör också uppmärksammas att eventuella ersättningsanspråk från enskilda intressen inte kan beslutas i den regionala samverkansprocessen.

Tanken med att genomföra regionala samverkansprocesser är att få fram ett övergripande underlag som beskriver förhållandena i hela avrinningsområdet. Det kan sedan ligga till grund för bland annat verksamhetsutövarens formulering av ansökan och förslag på åtgärder som kan vara aktuella vid det enskilda vattenkraftverket eller dammanläggningen. Den regionala samverkansprocessen ska förhoppningsvis underlätta den fortsatta processen i mark- och miljödomstolen.

Det finns inget krav i nuvarande lagstiftning på att genomföra regionala samverkansprocesser utan det baseras på frivillighet från de inblandade. Vårt förslag är att länsstyrelserna får huvudansvaret för att genomföra regionala samverkansprocesser.

Det framförs att provningssystemet ska utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till miljönyttan. Det har hanterats exempelvis genom att ta bort krav på miljökonsekvensbeskrivning och införa systemet med omprövningar istället för att kräva nya tillståndsprövningar.

Figur 5 i remissversionen (figur 6 i den reviderade planen) har justerats för att tydliggöra att översyn av bevarandeplaner för Natura 2000-områden, statusklassning och miljö kvalitetsnormer bör ske i samband med de regionala samverkansprocesserna. Planen ska, genom att ange provningsgrupper och en tidsplan, främja att vattenmyndigheternas arbete med klassificering och normsättning bedrivs med den prioriteringsordning som behövs för att genomföra planen. Text om detta har utvecklats i avsnitt 4.1.2 och 4.1.3.

6.2 Behov av ytterligare vägledning

Många remissinstanser pekar på att det finns ett behov av mer vägledning i en del frågor som kommer att vara aktuella vid omprövningarna. Några av frågeställningarna som nämns är miljöåtgärdernas påverkan på reglerförmågan, betydelsen av klimatförändringarna, miljöanpassade flöden samt hur anläggningar som inte ingår i nationella planen ska hanteras.

Kommentar:

Vi instämmer i att det finns ett behov av ytterligare vägledning inom olika områden (se avsnitt 4.1.6). Texterna har utvecklats något jämfört med remissversionen. Samtidigt kan konstateras att det finns vägledningmaterial framtaget inom flera områden som kan användas.

Havs- och vattenmyndigheten har även fått regeringsuppdrag att utveckla sin vägledning inom detta område.

6.3 Kulturmiljöunderlag

Flera länsstyrelser pekar på behovet av ytterligare underlag gällande kulturmiljön i samband den regionala samverkansprocessen samt vid de enskilda prövningarna. Länsstyrelserna menar att det inte finns resurser för att länsstyrelserna ska kunna bidra med kulturmiljöunderlag samt att det även kan saknas sådant underlag.

Även vissa verksamhetsutövare har påpekat att det finns brister i befintligt kulturmiljöunderlag samt att det inte är tydligt hur avvägningarna, i de enskilda prövningarna, mellan kulturmiljö och andra intresse ska ske.

Kommentar:

Behovet av resursförstärkningar har förtydligats.

Texterna gällande kulturmiljö har setts över och kompletterats med hänvisningar till relevanta rapporter. Vidare kan det konstateras att flera länsstyrelser har tagit fram underlag gällande kulturmiljöer i vattendrag.

En av förutsättningarna bedöms vara att varje länsstyrelses samverkan internt i samband med samverkansprocesserna och i de enskilda prövningarna för att komma fram till vad de anser vara lämpliga avvägningar mellan kulturmiljö, vattenmiljö mm.

Den nationella planen kan inte ange hur parallell lagstiftning, såsom exempelvis kulturmiljölagstiftningen ska hanteras i de enskilda prövningarna.

6.4 Uppdatering av bevarandeplaner för Natura 2000 områden

Någon länsstyrelse och intresseorganisation anser att bevarandeplanerna för Natura 2000 områden behöver ses över. Samtidigt menar en annan länsstyrelse att bevarandeplanerna, generellt, inte är bristfälliga.

De länsstyrelser som kommenterat denna fråga menar att hittills genomförda översyner har skett efter tilldelning av särskilda medel samt att översynerna då har avsett alla verksamheter som påverkar vattenmiljön.

Kommentar:

Texterna har utvecklats något jämfört med remissversionen (se avsnitt 4.1.2 och 4.1.6).

6.5 Verksamhetsutövarens egenkontroll

När det gäller verksamhetsutövarnas egenkontroll påpekar branschen att egenkontrollen inte får gå så långt att den har karaktären av forskning samt att omfattningen måste anpassas till verksamheten. Vidare anser branschen att det

inte är lämpligt att ställa generella funktionskrav på fiskvägar då de platsspecifika förutsättningarna varierar.

Företrädare för den småskaliga vattenkraften menar att texten om egenkontroll antyder att kraven ska skärpas vilket de motsätter sig. De menar att det räcker med nuvarande förordning om egenkontroll. Vidare menar de att det inte kan vara rimligt att verksamhetsutövare tvingas att ta fram underlag som sedan används för myndigheterna i statusklassning och normsättning. En branschorganisation framför att den som beslutar om fiskväg även ska finansiera och driva denna.

Någon länsstyrelse pekar på behovet av att systematiskt samla in uppgifter från egenkontrollen för att kunna följa upp vattenkraftens påverkan på vattenmiljön.

Kommentar:

Texten avser att beskriva hur redan gällande bestämmelser om egenkontroll i miljöbalken ser ut och hur de skulle kunna användas för att åstadkomma en systematisk kontroll av genomförda miljöåtgärder. Redan idag har tillsynsmyndigheten möjlighet att ställa krav på undersökningar och kontroller.

Det framgår av förslaget att det behövs en ökad samordning mellan länsstyrelserna om vilka kontroller som är relevanta. För verksamhetsutövare kan det finnas fördelar med samordning kring egenkontrollen för att dela på kostnader. Vidare behövs mer samordning mellan branschen och tillsynsmyndigheterna för att komma fram till vad som kan vara en lämplig nivå på egenkontrollen. Vad som utgör lämplig nivå kan komma att behöva anpassas utifrån de enskilda förutsättningarna.

Eftersom det inte föreslås några förändringar i bestämmelserna om egenkontroll gäller fortsatt begränsningarna att egenkontrollen inte får ha karaktären av forskning. Av miljölagstiftningen framgår att egenkontrollen är verksamhetsutövarens ansvar och då även att finansiera den kontroll som behövs.

Texten har justerats något efter inkomna synpunkter.

7. Uppföljning av nationella planens genomförande

Verksamhetsutövare och länsstyrelser framför att det inte framgår på vilket sätt och i vilken omfattning planen ska vara adaptiv och vilka delar som kan ändras, vilket medför en allt för stor osäkerhet. Kan det till exempel innebära att tidsordningen i planen ändras med tiden? Det måste givetvis finnas en möjlighet till anpassning utifrån att man till exempel upparbetar erfarenhet, men det måste även finnas en förutsägbarhet och möjlighet för berörda parter att planera och riskbedöma.

Kommentar:

Under arbetet inför omprövningarna (under de regionala samverkansprocesserna) kan det framkomma omständigheter som föranleder ett behov av att justera tidsplanen och flytta fram tidpunkten för inlämnandet av ansökan för några prövningsgrupper.

Detta har beskrivits i kapitel 4 i det reviderade förslaget till den nationella planen.

7.1 Uppföljning av förbättringar i vattenmiljön

Flera remissinstanser har kommenterat texten gällande uppföljningar av förbättringar i vattenmiljön och bland annat behovet av en databas. Någon länsstyrelse menar att det redan finns en databas för att registrera biotopvårdande åtgärder, exempelvis fiskvägar (databasen Åtgärder i vatten).

Kommentar:

Texten har setts över efter inkomna synpunkter. Hur uppföljningen ska utformas och sammanställas får utredas vidare.

7.2 Uppföljning av påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel

Några verksamhetsutövare anser att det inte bara räcker med att följa upp produktionsförluster utan att även påverkan på reglerförmågan behöver följas upp.

Kommentar:

Det stämmer att det inte räcker att följa bara produktionsförluster. Texten har justerats.

7.3 Uppföljning av vattenmyndigheternas klassificering och normsättning

Verksamhetsutövarna har lämnat likalydande synpunkter gällande beskrivningen av riktvärdet och uppföljningen.

Kommentar:

Texten har sett över efter inkomna synpunkter. Hur uppföljningen ska utformas och sammanställas får utredas vidare.

7.4 Uppföljning av prövningarnas takt och resultat

De remissinstanser som kommenterat detta avsnitt menar att det är viktigt att planen är flexibel och att ändringar i tidsplanen kan ske om det är ändamålsenligt. Vid uppföljning kan man även se om det behöver tillföras mer resurser för att upprätthålla tidsplanen.

En remissinstans framför att det borde vara möjligt att ”rapportera” resultatet av omprövningen till ett centralt system (liknande det som har funnits för anmälan till nationell plan).

Kommentar:

Texten har setts över efter inkomna synpunkter. Hur uppföljningen ska utformas och sammanställas får utredas vidare.

7.5 Uppföljning av de regionala samverkansprocesserna

Flera remissinstanser påpekar att det är viktigt att samverkansprocesserna har en bra struktur och metodik.

En intresseorganisation tycker att antalet deltagande myndigheter och intresseorganisationer ska begränsas.

Ingen remissinstans har några synpunkter på uppföljningen.

Kommentar:

Texten har setts över efter inkomna synpunkter. Hur uppföljningen ska utformas och sammanställas får utredas vidare.

8. Miljökonsekvensbeskrivning

Efter samrådet har miljökonsekvensbeskrivningen reviderats. Dels har förändringar gjorts i sakinhållet där så har varit relevant, dels är också själva strukturen förändrad vilket innebär att kapitlen nu har andra namn och nummer. Nedan redovisas dock inkomna synpunkter i förhållande till samrådsversionen.

1. Inledningen

Flera instanser påpekar att MKB:n borde omfatta fler värden i vattenlandskapet och inte bara ekosystem och grön infrastruktur. Exempelvis nämns inte planens inverkan på rennärning, turism och människors hälsa. Vidare beskrivs kulturmiljön endast i övergripande ordalag. Det saknas en tydlig koppling mellan de områden som kan förväntas ge betydande miljöeffekter (t.ex. biologisk mångfald, vatten och klimat) och de bedömda miljöriskerna och effekterna. MKB:n lägger fokus på miljörisker och negativa effekter. För att kunna genomföra en bedömning med den helhetssyn som planen strävar efter bör även betydande positiva effekter redovisas.

Kommentar:

Avgränsningen av MKB:n har förtydligats. Konsekvenser av eventuell påverkan på dricksvattennätet, rennärningen, turism eller människors hälsa, behöver vara del av kommande prövningar där hänsyn ska tas till alla relevanta aspekter. Det gäller även skyddsåtgärder för att begränsa negativ påverkan på kulturmiljön.

Avgränsningen har också kompletterats med text som förklarar kopplingen mellan de områden som förväntas ge betydande miljöeffekter och bedömningen.

En kommun skriver angående formuleringen "Största möjliga miljönytta" och en effektiv tillgång till vattenkraftsel, att på grund av begränsningen på 0,1 % av produktionen till miljöåtgärder i deras avrinningsområde, anses begreppet vara missvisande. Det skulle ha stått "största möjliga tillgång till vattenkraftsel" där maximalt utnyttjade undantag effektivt motverkar åtgärder i vatten som gynnar miljön.

Kommentar:

MKB:n har förtydligats med att riktvärdet endast är vägledande och ska tillämpas av vattenmyndigheterna.

Vidare ifrågasätter flera kommuner formuleringen "moderna miljövillkor" i MKB:n då vissa avrinningsområden i stort sett helt har undantagits från miljöåtgärder som innebär minskning av elproduktionen. Det betyder att de i stort sett obefintliga miljövillkoren i äldre vattendomar permanentas.

Kommentar:

Definitionen av "moderna miljövillkor" följer av gällande lagstiftning. Den nationella planen vägleder inte om vilka villkor som ska ställas i de enskilda provningarna.

Flera remissinstanser menar att det i MKB:n framhålls som att miljökvalitetsnormerna ska anpassas till planen och maximal påverkan på elproduktionen och inte baseras på vad miljön kräver för åtgärder. Att döma av föreslagna bedömningskriterier så ska vattenmiljönytta "beaktas" medan tillgång till vattenkraftsel ska "göras möjlig". Prioriteringen verkar med sådana formuleringar vara förutbestämd till elkraft i första hand och vattenmiljö i andra hand.

Kommentar:

MKB:n har förtydligats angående vattenmyndigheternas arbete och kopplingen till planen.

Den nationella planen får inte äventyra nu gällande miljökvalitetsnormer. Samtidigt ska planen, genom att ange provningsgrupper och en tidsplan, främja att vattenmyndigheternas arbete med klassificering och normsättning

bedrivs med den prioriteringsordning som behövs för att genomföra planen (se 24, 26 och 28 §§ förordningen om vattenverksamhet).

Flera länsstyrelser menar att det framhålls i MKB:n att tidsplanen ger tid för att ta fram kunskap, men resurser i form av finansiering är minst lika viktigt. Det är också viktigt att förtydliga vilken myndighet, eller verksamhetsutövare som ansvarar för att ta fram underlagsmaterial.

Kommentar:

Både MKB:n och planen har kompletterats. I planens kapitel 4 redogörs för identifierade behov för nationella planens genomförande.

Verksamhetsutövarna påpekar att ett av målen med planen är att säkra tillgången till effektiv vattenkraftsel. Nu saknas en riskbedömning av att nuvarande förslag på nationell plan inte bidrar till att målet nås.

Kommentar:

Risker har identifierats i den reviderade versionens kapitel 6 och effekter har bedömts där det är möjligt. En regelrätt riskanalys har tidsmässigt inte varit möjligt att göra.

2. Beskrivning av den nationella planen

En länsstyrelse anser att det är oklart vad som menas med att planens tidsprioritering ska ge vägledning till tillsynsmyndigheter för att "förbereda arbetet inför omprövningarna". Tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn på övriga dammar som finns i samma avrinningsområde som den aktuella prövningsgruppen, men det är inte samma sak som att förbereda omprövningarna.

Kommentar:

Otydlig formulering som har ändrats. För att genomföra omprövningarna för moderna miljövillkor krävs deltagande från många olika aktörer och behov av samverkan. Resonemanget utvecklas i kapitel 4 i den reviderade versionen av den nationella planen.

Kommunerna inom Ångermanälvens avrinningsområde är negativt inställda till den nationella planen och menar att det föreslagna riktvärdet kommer förhindra miljöåtgärder i avrinningsområdet.

Kommentar:

Riktvärdet 0,1 % utgör vägledning till vattenmyndigheterna att använda när de förklarar en vattenförekomst som kraftigt modifierad eller beslutar om undantag. Att en vattenförekomst förklaras som kraftigt modifierad innebär inte att inga miljöåtgärder ska vidtas. Vilka miljöåtgärder som kommer att krävas avgörs först i den enskilda prövningen.

En kommun påpekar att för den ekologiska och ekonomiska potentialen bör fisktrappor ordnas i kraftverk så att lax kan vandra upp och reproducera sig i sina ursprungliga miljöer.

Kommentar:

Planen ger inte förslag på vilka miljöåtgärder som ska krävas i de enskilda kraftverken. Det är en fråga som kommer hanteras först i de enskilda prövningarna.

En myndighet menar att naturvärdena som beaktats bör utökas och omfatta fler delfaktorer för att kunna göra en tillräckligt god bedömning.

Kommentar:

Kriterierna som använts vid framtagandet av tidsplanen har utökats med Natura 2000 områden (se avsnitt 2.1.2 i den reviderade versionen av planen).

En myndighet påtalar att på flera ställen i planen lyfts betydelsen av en samverkansprocess för framtagande och sammanställning av underlag inför ansökan om omprövning. Den processen är inte beskriven men är mycket viktig att få på plats snarast. Det saknas en riskbedömning av denna del i remissversionen av miljökonsekvensbeskrivningen. Vad händer om processbeskrivningen inte blir klar i tid, eller om den tänkta arbetsgången inte fungerar som det är tänkt.

Kommentar:

I den reviderade versionen av MKB:n görs en bedömning av risken med att samverkansprocessen inte fungerar.

En länsstyrelse anser att det bör förtydligas hur genomförandet av planen ska följas upp. Det är intressant ur ett samhällsekonomiskt perspektiv att se vilka effekter miljöåtgärder kan få. Det kan även vara en viktig nyttoaspekt i en analys över orimliga kostnader.

Kommentar:

I kapitel 4 i den reviderade versionen av planen utvecklas hur planen ska följas upp.

3. Samrådsredogörelse

En länsstyrelse menar att det saknas resonemang i MKB:n hur vattenkraften ska ta hänsyn till renskötsel vid omprövningarna och vilka konsekvenser det medför. Rennäringen påverkas definitivt av vattenkraften och av samtliga omprövningar inom stora delar av landet. Många andra intressen finns angivna som t.ex. friluftsliv, kulturmiljö, skyddade områden, Natura 2000, dammsäkerhet, infrastruktur men inget om renskötsel. Det ifrågasätts även om samråd hållits med Sametinget.

Kommentar:

Avgränsningen har kompletterats med en text som förklarar varför rennäringen inte bedöms i den strategiska MKB:n.

Sametinget har lämnat synpunkter i samrådet.

En länsstyrelse lyfter frågan kring vad som sker med avrinningsområden som helt ligger i ett annat land men där en regleringsdamm eller kraftverk ligger inom Sveriges gränser. Planen är uppdelad på svenska avrinningsområden utan hänsyn till de dammar som omfattas av svensk lagstiftning men som inte ligger i något nu aktuellt nämnt regleringsområde.

Kommentar:

Alla kraftverk och regleringsdammar som ligger i Sverige och har anmält sig omfattas av planen, oavsett vilket avrinningsområde de tillhör.

Samverkan mellan länder sker genom Naturvårdsverket som ansvarig Esbo-myndighet. Ett Esbo-samråd har hållits. Miljödirektoratet i Norge har återkommit med synpunkter där man påpekar vikten av samverkan i de enskilda prövningarna.

En myndighet saknar diskussion kring infrastruktur i MKB:n.

Kommentar:

Frågan behöver hanteras i de regionala samverkansprocesserna.

4. Alternativ

Några remissinstanser efterlyser fler scenarier än de 2 som bedömts inom MKB:n. Ett tredje scenario skulle kunna vara att kriteriet för komplexitet tas bort och hänsyn enbart tas till naturvärden, eller att endast vissa anläggningar i ett huvudavrinningsområde har anmälts till den nationella planen. Ett tredje scenario skulle också kunna belysa vad det nationella riktvärdet innebär och får för effekter på möjligheterna att uppnå uppsatta miljökvalitetsnormer.

Kommentar:

Förslagen är intressanta men med det begränsade tidsutrymmet har det inte varit möjligt att analysera fler scenarier.

Flera kommuner anser att nollalternativet ska råda, det vill säga att den nationella planen ska förkastas, eftersom riktvärdet innebär att det inte kommer rymmas några miljöåtgärder i flera avrinningsområden. Om planalternativet genomförs kommer omprövningar att genomföras enligt den nationella planen, vilket innebär att de i stort sett obefintliga miljövillkoren i äldre vattendomar permanentas i flera avrinningsområden.

Kommentar:

Alla verksamheter för produktion av vattenkraftsel ska omprövas och få moderna miljövillkor i enlighet med miljöbalken. Det gäller även i nollalternativet till följd av den nya lagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Riktvärdena i planen utgör vägledning till vattenmyndigheterna vid förklarande av kraftigt modifierade vatten och beslut om undantag.

Vattenmyndigheterna behöver även förhålla sig till redan gällande vägledningar, föreskrifter samt bestämmelser i vattenförvaltningsförordningen. Att en vattenförekomst förklaras som kraftigt modifierad innebär inte att inga miljöåtgärder behöver vidtas.

5. Metodik

En myndighet konstaterar att MKB:n inte tar upp risker för olyckor såsom ras, skred och översvämning eller klimataspekter som kan påverka riskerna. Av MKB:n framgår inte heller vilken konsekvens en ökad effekt och reglerförmåga skulle få på risker som ras, skred, erosion och översvämning. Om förändringen innebär ytterligare påverkan på varierande vattennivåer och flöden kan det leda till ökade risker för ras, skred och erosion. Den nationella planen säkerställer inte heller att dessa frågor kommer att hanteras på ett godtagbart sätt vid genomförandet av omprövningarna.

Kommentar:

MKB:ns avgränsning har förtydligats. Planen är på en nationell strategisk nivå och kan inte ta hänsyn till alla miljöaspekter. En avgränsning har gjorts i enlighet med gällande lagstiftning. Däremot ska alla övriga relevanta intressen beaktas i den regionala samverkansprocessen och de enskilda prövningarna.

Om bebyggelse påverkas finns det ingen del i den nationella planens samverkansprocess där det kan avhandlas. Endast när det gäller kulturmiljö, men det kanske inte är vad som avses när det finns annan bebyggelse kring vattendragen. Även aspekten arbetsliv saknas i miljökonsekvensbeskrivningen.

Kommentar:

Planen är på nationell strategisk nivå och kan inte ta hänsyn till alla frågor. Avgränsningen av MKB:n har kompletterats.

En miljöorganisation påpekar att identifiera, beskriva och bedöma effekter på människors hälsa och miljön är centralt i en miljöbedömning. I 6 kap. 2 § miljöbalken anges vilka effekter som är relevanta att identifiera, beskriva och bedöma. I MKB:n har man valt att avgränsa sig till punkterna 2, 3 och 4 medan även punkten 5 som avser ”annan hushållning med material, råvaror och energi” är relevant och bör tas med i MKB:n.

Kommentar:

Vi har inte bedömt effekterna av det eftersom det är kopplat till energi vid byggande och energianvändning i anläggningar. Det kan istället vara en fråga i de enskilda prövningarna vid nybyggnation/renovering av vattenkraftstationer och tillhörande anläggningar.

En länsstyrelse påpekar att tabell 2 är en bra sammanställning, men anser att ordningen för fastställelse av miljökvalitetsnormer är felaktig. Det verkar som att normen ska sättas efter vilken påverkan som får ske på kraftproduktionen och inte efter vad miljön behöver, vilket borde vara tvärt om.

Kommentar:

Tabellen visar inte ordningen för fastställelse av miljökvalitetsnormer utan väsentliga beslutsfaktorer som ligger till grund för vad som ska konsekvensbedömas i miljöbedömningen. Tabellen (Tabell 1 i den reviderade versionen) har förtydligats.

Några verksamhetsutövare menar att det också måste finnas med aspekter kopplade till de energi- och klimatpolitiska målen enligt avsnitt 3.1 i den nationella planen.

Kommentar:

Texten har förtydligats. Det klimatpolitiska ramverket utgör utgångspunkt för klimatfrågan.

6. Nuläge och trender

Några myndigheter har pekat på att en brist i den strategiska miljöbedömningen är att flera naturtyper som kan påverkas av vattenkraft inte nämns i miljöbedömningen. Det gäller framför allt svämlövskog och svämädellövskog där regelbunden översvämning är avgörande för naturtyperna, men även de flesta av sjönaturtyperna.

Kommentar:

Tabellen med naturtyper känsliga för strukturer och funktioner har uppdaterats med svämlövskog, svämädellövskog, näringsfattiga slättsjöar, ävjestrandsjöar samt naturligt näringsrika sjöar.

Många länsstyrelser har lämnat förslag på Natura 2000 områden som saknades i den ursprungliga bilagan 4 till MKB:n. Även en del naturtyper saknades för några av de Natura 2000-områden som fanns uppräknade. I den ursprungliga bilaga 3 saknades flodkräfta.

Kommentar:

De arter, naturtyper och Natura 2000-områden som angavs i bilagorna var enbart exempel och inte en fullständig uppräkning. De ursprungliga bilagorna 3 och 4 till MKB:n har tagits bort i slutversionen. De har inte haft betydelse för framtagandet av tidsplanen eftersom alla Natura 2000 områden finns med i det GIS-underlag som använts.

En myndighet påpekar att en sammanhållen och fungerande grön infrastruktur är en förutsättning för att renskötsel, natur och samisk kultur ska fortleva. Den upprätthåller viktiga funktioner inom renskötseln och möjliggör årstidsbunden förflyttning mellan betesområden, fiske i traditionella vatten m.m. Vid reglering av vattendrag, både vid mindre och större vattenkraftanläggningar ska det tas hänsyn till regleringens påverkan på renskötsel och samisk kultur.

Regleringar påverkar isar som är nödvändiga flyttningssvågar för renskötsel och påverkar även människors möjligheter att färdas, fiska etc. Vidare ska även kraftigt modifierade vatten klassificeras på samma sätt som övriga vatten för att även dessa ska kunna återfå en god biologisk mångfald. Klimatfrågan och Sveriges nationella mål med förnybar elproduktion får inte innebära att biologisk mångfald i vattenmiljöer eller i nära anslutning till vatten påverkade av vattenkraft för ge vika i förmån till en ökad reglerförmåga och elproduktion.

Kommentar:

Det motiveras i MKB:ns avgränsning varför renskötsel inte bedöms och att det är en fråga som behöver hanteras i de enskilda prövningarna men även i den regionala samverkansprocessen. Det har också förtydligats i den nationella planen att riktvärdena är vägledande för vattenmyndigheten vid förklarande av kraftigt modifierade vatten och beslut om undantag. Det innebär inte att inga miljöåtgärder behöver vidtas.

Flera remissinstanser menar att det saknas koppling mellan klimatförändringarna och deras effekter för vattenkraften, hur förändrade flöden påverkar omställningen till 100 procent förnybar energi och vad det kommer att betyda för tillgången till vattenkraft över året.

Kommentar:

MKB:n har kompletterats i dessa delar.

Flera länsstyrelser påpekar att den inledande bedömningen att landskapet i stort inte kommer att förändras eller påverkas vid genomförandet av den nationella planen är tveksam ur ett kulturmiljöperspektiv. Då planen siktar mot en hantering av en mycket stor andel vattenanknutna anläggningar kommer kulturmiljövärden i stor omfattning att påverkas. Anläggningarna i sig ingår i större landskapsmässiga kontexter, där vattnets användning har varit av grundläggande betydelse för landskapets utveckling och där dagens möjligheter att avläsa utvecklingen är av utomordentlig betydelse för värden knutna till landskapet i stort.

Vidare påpekas att i miljökonsekvensbeskrivningen nämns att de nationella kulturmiljömålen riskerar att påverkas negativt på lokal nivå i de fall det kommer krävas fysiska åtgärder i och kring ett vattenkraftverk, exempelvis för att öka konnektiviteten. Faktum är att denna påverkan kan bli allt annat än lokal i de fall en kulturmiljö utgör riksintresse för kulturmiljövården, vilket kan vara fallet på flera platser med vattenkraft runt om i landet.

I MKB:n konstaterar man att planen riskerar att påverka kulturmiljöer och de kulturmiljöpolitiska målen negativt på lokal nivå om det krävs fysiska åtgärder. De kulturmiljöpolitiska målen ska dock uppfyllas av de statliga myndigheter som arbetar med planen. Därmed räcker det inte att konstatera faktum genom en sådan skrivning utan man behöver beskriva hur kulturmiljömålen kan vara en del för att verka i riktningen för att uppfylla de kulturmiljöpolitiska målen, exempelvis hur man ska kompensera eller minimera skadan som fysisk åverkan innebär på kulturmiljöer och hur erhållen kunskap ska förmedlas till allmänheten.

Kommentar:

MKB:n har kompletterats i dessa delar.

7. Hänsyn till relevanta miljömål

Flera remissinstanser menar att flera miljö kvalitetsmål saknas, som exempelvis "Hav i balans", "Levande kust och skärgård", "Storlagen fjällmiljö", "Ett rikt växt- och djurliv", "Hållbar energi för alla" och "Bekämpa klimatförändringen". Samtliga påverkas av icke miljöanpassad vattenkraft och är därför beroende av att vattenkraften miljöanpassas så långt möjligt.

Kommentar:

Mot bakgrund av vad som sägs i energiöverenskommelsen samt i propositionen Vattenmiljö och vattenkraft har vi bedömt att miljö kvalitetsmålen "Levande sjöar och vattendrag" och "Ett rikt växt- och djurliv" är de mål som är mest relevanta i arbetet med att förse Sveriges vattenkraftverk med moderna miljö villkor. Övriga miljö kvalitetsmål kan givetvis bli aktuella i de enskilda prövningarna.

8. Bedömning av betydande miljörisker och effekter

Några länsstyrelser framför att saker som är obesvarade är avsnitt 8.1.3 där det konstateras att flera vattendrag inte kommer att nå miljö kvalitetsnormerna god ekologisk status eller potential inom stipulerad tid, men att det finns anledning att se över dessa områden i tidsplanen utan att det för den delen är möjligt att justera då det innebär att ett annat huvudavrinningsområde flyttas framåt i tidsplanen. Innebär det i praktiken att länsstyrelsen ska initiera tillsyn i förtid inom dessa områden utan hänsyn till tidsplanen?

Kommentar:

Länsstyrelsen ska bedriva tillsyn enligt den tidsplan som är beslutad. Detta framgår av propositionen Vattenkraft och vattenmiljö (prop. 2017/18:243 s 94 ”... tillsynsåtgärder eller omprövningar kan behöva initieras parallellt med kommande prövning enligt plan.”).

En länsstyrelse framför att utvärderingar av fiskvägar i Sverige visar att många har bristfällig funktion. En analys bör finnas när vanlig miljöanpassning medför att miljö kvalitetsnormer äventyras. Detsamma gäller Natura 2000 där det sannolikt inte räcker med vanlig miljöanpassning för att uppnå gynnsam bevarande status i många fall.

Kommentar:

Eftersom MKB:n har avgränsats till att bedöma planens miljöeffekter på en strategisk nationell nivå, miljöbedöms inte åtgärder i detalj. Vid utförandet av miljöåtgärder ska dessa givetvis fungera så optimalt som möjligt och utföras på det sätt man bedömt ger störst miljönytta utifrån de förutsättningar som gäller på den enskilda platsen.

Flera remissinstanser påpekar att det finns en stor risk att prövningarna kommer bli försenade om inte mark- och miljödomstolarna får utökade resurser att klara alla prövningar som behöver genomföras. Det är önskvärt att det redovisas vilka resurser som kommer att skjutas till för att det ska bli trovärdigt att planen ska kunna genomföras på ett rättssäkert sätt.

Det framhålls också på flera ställen att tidsplanen ger tid för att ta fram kunskap, men resurser i form av finansiering är minst lika viktigt. Det är också viktigt att förtydliga vilken myndighet, eller verksamhetsutövare som ansvarar för att ta fram underlagsmaterial.

Man anser också att samverkansprocessen som ska föregå domstolsprocessen är väldigt viktig för att skapa samsyn och ta fram nödvändiga underlag inför omprövningarna. Det framgår dock inte vem som har ansvaret för denna samverkan, vilka roller och mandat som finns osv.

Kommentar:

I den reviderade nationella planens kapitel 4 har behovet av resurser till olika myndigheter beskrivits och texten om regional samverkansprocess har utvecklats.

Länsstyrelsen påpekar att konsekvenserna av att endast ta hänsyn till vissa naturvärden vid framtagandet av tidsplanen, inte belyses tillräckligt. En stor del av arbetet med avvägningen mellan miljönytta och effektiv tillgång till vattenkraftsel har redan genomförts inom Dalälvens huvudavrinningsområde inom Hållbar Vattenkraft i Dalälven. Resultatet av detta projekt liknar inte alls den nu föreslagna tidsplanen. Konsekvenserna för Dalälven blir att planen inte medför största möjliga miljönytta och vissa riksintressen som exempelvis den hotade Siljansöringen riskerar att påverkas negativt då detta värde är i akut behov av åtgärder. Länsstyrelsen anser vidare att det påverkar trovärdigheten hos myndigheterna när stora resurser lagts ner, både från myndigheter och verksamhetsutövare, som sedan inte alls tas till vara.

Kommentar:

MKB:n har kompletterats och tidsplanen har delvis ändrats.

Flera länsstyrelser påpekar att det finns en risk att tillräcklig hänsyn till kulturmiljövärden inte har tagits i framtagandet av den nationella planen, och att den föreslagna regionala samverkan därmed blir än viktigare för att kunna hantera kulturmiljöfrågor. Det är viktigt att formerna för den regionala samverkan tydliggörs.

Kommentar:

Både MKB:n och planen har kompletterats i dessa delar. I kapitel 4 i den reviderade planen redogörs för identifierade behov för nationella planens genomförande.

Länsstyrelsen påpekar att planen kommer innebära ytterligare tillsynsbehov av verksamheter som ingår i planen och där det dröjer innan prövning kommer att ske (i vissa fall upp till 20 år). Det kommer även att krävas uppföljning gällande vilka verksamheter som kan fortsätta drift i avvaktan på prövning med stöd av 40-41 §§ FVV. Länsstyrelsen bedömer att syftet med planen inte varit att tillåta

tillståndslösa anläggningar att drivas i upp till 20 år i avvaktan på prövning och det bör framgå av såväl MKB som plan. Således medför planen en negativ miljöpåverkan i detta avseende, genom exempelvis fördröjning av moderna miljövillkor vid tillståndslösa verksamheter vilka väljer att prövas enligt planen istället för enligt avgivna datum i sedan tidigare redan lagakraftvunna förelägganden. Därmed finns en risk att möjligheten att följa MKN fördröjs gentemot rådande situation med lagakraftvunna förelägganden om tillståndsprövning.

Kommentar:

Risken att alla nu gällande miljö kvalitetsnormer inte nås har beaktats i miljökonsekvensbeskrivningen.

En miljöorganisation frågar vilka effekter den förväntade effektutbyggnaden i vattenkraften får på möjligheten att nå miljö kvalitetsnormerna och gynnsam bevarandestatus.

Kommentar:

Eftersom vi inte vet vad den förväntade effektutbyggnaden blir går det inte att bedöma. Det beror till stor del också på var effektökning kommer att ske.

Verksamhetsutövarna påpekar att det finns en risk att oklara mål i planen medför svårighet att få effektivitet i prövningsprocesser då praxis uteblir.

Kommentar:

MKB och planen har kompletterats med hur uppföljningen av planen bör göras.

Flera länsstyrelser anser att möjliga konsekvenser för kulturmiljön, av den bristande hänsyn som riskerar uppstå till följd av kunskapsläget, redovisas eller diskuteras inte alls. Det bedöms vara en mycket allvarlig brist i MKB:n. En konsekvensanalys saknas för hur kulturmiljön ska hanteras baserat på vilka resurser (tid och ekonomiska medel) som finns att tillgå för att ta fram kulturmiljöunderlag. Kulturmiljön måste ges samma utrymme i prövningen som andra ämnesområden. Mycket av arbetet och ansvaret läggs över i den regionala samverkan när det finns risk att inte tillräcklig hänsyn till kulturmiljön har tagits i den nationella planen där det inte varit möjligt att ta

fram fullständigt underlag. Detta förfarande riskerar att kulturmiljöfrågorna inte får en nationell och enhetlig hantering och att det istället blir de regionala resurserna som sätter gräns för arbete och omfattning. Det kan även sägas om övriga underlag som ska tas fram.

Kommentar:

Risken har inarbetats i MKB:n och identifierade behov för planens genomförande redovisas i den reviderade planens kapitel 4.

En miljöorganisation påpekar att syftet med en MKB är att identifiera, beskriva och bedöma effekter på människors hälsa och miljön som en plan medför. Den aktuella miljöbedömningen ska alltså presentera och identifiera vilka effekter den nationella planen får för miljön.

Vidare påpekas att det förslag på MKB som organisationen tagit del av tyvärr inte identifierar, beskriver och bedömer effekterna av den nationella planen. Miljöbedömningen beskriver snarare funktionen av den nationella planen. Det är ytterst angeläget att MKB:n på ett tydligare sätt inriktar sig på att utreda konsekvenserna av den nationella planen. En väl genomförd och utredande miljöbedömning är särskilt viktigt i detta fall då något krav på en specifik MKB inte ställs i framtida prövningar.

Man undrar även hur produktionsmålet på 1,5 TWh påverkar Sveriges rättsliga åtaganden (uppnå god ekologisk status enligt ramvattendirektivet, nå gynnsam bevarandestatus för Natura 2000-områden, Jordbruksverkets nationella strategi för fritidsfiske och fisketurism m.m.).

Kommentar:

Den nu aktuella MKB:n har tagits fram utifrån hur man bör tänka strategiskt på nationell nivå och för att bedöma de olika konsekvenserna av den nationella planen. Även om nu aktuella omprövningar inte ställer krav på MKB kommer det ändå behöva tas fram tillräckligt bra underlag för att göra avvägningar mellan olika intressen på avrinningsområdesnivå.

Riktvärdet (1,5 TWh) är vägledande och vattenmyndigheterna måste även följa gällande föreskrifter och övriga vägledningar när de förklarar en vattenförekomst som kraftigt modifierad, helt i enlighet med gällande vattenförvaltningsbestämmelser. Hänsyn måste även tas till Natura 2000 lagstiftningen. Detta har förtydligats i texten.

En länsstyrelse påpekar att syftet med den nationella planen är att alla som bedriver vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel förser sin verksamhet med moderna miljövillkor. Med moderna miljövillkor avses att respektive verksamhet med tillhörande vattenförekomst ska uppnå givna miljö kvalitetsnormer. Med föreliggande utkast till plan nås inte miljö kvalitetsnormerna inom utsatt tid i många vattenförekomster. Pågående och i många fall accentuerad korttidsreglering vid vattenkraftanläggningar utarmar kontinuerligt befintliga värden i många vattendrag och bidrar till en långsiktig försämring när erhållande av moderna miljövillkor skjuts på framtiden. Vissa av de stora utbyggda älvarnas biflöden vars vattenkraftverk i mindre utsträckning bidrar till regleringskapacitet bör således lyftas fram för att i ett tidigare skede än planerat omfattas av moderna miljövillkor.

Kommentar:

Den nationella planen får inte äventyra möjligheten att nå gällande miljö kvalitetsnormer. En given förutsättning har dock varit att prövningarna ska genomföras under en 20 års period. Detta för att möjliggöra den omfattande prövningsprocess det innebär att förse alla berörda verksamheter med moderna miljövillkor. Planen ska även främja att vattenmyndigheternas arbete med klassificering och normsättning bedrivs med den prioriteringsordning som behövs för att genomföra planen. Det vill säga en översyn av normerna bör genomföras i samband med den regionala samverkansprocessen.

I planen beskrivs vilka prioriteringar som legat till grund för tidsplanen.

En länsstyrelse menar att tillämpningen av kraftigt modifierade vatten samt undantag i form av mindre stränga krav inte får leda till att inga miljöåtgärder alls genomförs i vissa vattenförekomster. Stora miljövinster kan uppnås i starkt vattenkraftpåverkade större vattendrag med långa torrlagda naturfåror genom minimitappningar uppgående till betydligt lägre värden än MLQ.

Kommentar:

Att en vattenförekomst förklaras som ett kraftigt modifierat vatten innebär inte att inga miljöåtgärder behöver vidtas. Detta har förtydligats i planen.

En länsstyrelse påpekar att om ett huvudavrinningsområde innehåller mindre biflöden kan det vara tänkvärt att i tidsplanen bryta ut dessa från huvudfåran. Det kan vara bra ur miljösynpunkt av flera olika orsaker. Exempelvis om aktuellt biflöde är utpekad med höga naturvärden (Natura 2000) eller om åtgärder i aktuella biflöden kan leda till större miljövinster än vad åtgärder i huvudfåran förväntas göra. T ex skulle konnektivitet med ett godtagbart

vattenflöde (MLQ) i biflöden ge en miljövinst i tidigare skede än vad som kan vara fallet om dessa måste vänta på åtgärder i huvudfåran.

Kommentar:

Detta har beaktats för flera avrinningsområden vid framtagandet av tidsplanen och delavrinningsområden har brutits ut och kommer därmed prövas separat.

9. Åtgärder för att hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter

Länsstyrelsen påpekar att det i detta avsnitt ska redovisas åtgärder för att minimera den stora risken att de regionala samverkansprocesserna inte fungerar som det är tänkt. Man anser att de förslag som anges är otydliga och inte minimerar denna risk på ett tillfredsställande sätt. Förslagen innebär att Havs- och vattenmyndigheten ska vägleda länsstyrelserna i samverkan. Det framgår dock varken i MKB:n eller i planen vilken roll länsstyrelsen förväntas ha i den regionala samverkan, annat än att länsstyrelsen ska delta.

Kommentar:

MKB:n har förtydligats avseende riskerna med att samverkansprocesserna inte fungerar.

I avsnitt 4.1.6 i den reviderade versionen av planen anges behovet av att en länsstyrelse för varje avrinningsområde utpekats som ansvarig för den regionala samverkansprocessen samt behovet av ytterligare vägledning i denna del.

Länsstyrelsen menar att planen och de efterföljande prövningarna kan ha påverkan på möjligheten att följa normerna i kusten på grund av HyMO-parametrar (sötvattensregim) men även gällande övergödningsparametrar då regleringen påverkar hur mycket näringsämnen (inkl. kisel) och humusämnen som når kusten och när på säsongen de gör det (gäller även eventuella större sjöar i systemen). Detta bör nämnas så att det inte faller bort i efterföljande samverkan och prövning.

Kommentar:

Frågor som behöver hanteras i kommande samverkan och prövning beskrivs i avsnittet om MKB:ns avgränsning.

Verksamhetsutövarna uttrycker oro för att de utelämnas i processen att ta fram en bra samverkansmodell.

Kommentar:

I avsnitt 4.1.1 i den reviderade versionen av planen redogörs för den regionala samverkansprocessen och verksamhetsutövarnas deltagande i denna. I avsnitt 4.1.6 anges identifierade behov av ytterligare uppdrag och framtida vägledningar för nationella planens genomförande.

Verksamhetsutövarna anser också att man inte kan ha flera parallella processer där man dels ska ha en plan som myndigheter och bransch åtagit sig att följa, dels "strukturerad samverkan" med vattenmyndigheten för att ytterligare miljöåtgärder ska vidtas.

Kommentar:

Syftet med samverkansprocessen är bland annat att kunna bedöma de miljö- och reglermässiga sambanden och hur olika åtgärder påverkar varandra inom avrinningsområdet samt få fram ett samlat underlag som kan ligga till grund för prövningarna. Målet är att skapa en förståelse för områdets förutsättningar och behov av åtgärder. I denna samverkan bör även vattenmyndigheterna ingå. Det har förtydligats i planen och MKB:n.

10. Viktiga överväganden

En myndighet påpekar att en problematik som måste beaktas är att rivning av vandringshinder även innebär rivning av smittbarriärer. För att säkerställa smittskydd regleras transport av fisk från/till fiskodlingar genom ett system av zoner (eller enskilda anläggningar som har säkrat vattenintag, t.ex grundvatten som är fria från vissa sjukdomar). Zonerna avgränsas från varandra genom vandringshinder, t.ex. kraftverksdammar. I Sverige är det inte tillåtet att flytta fisk från kustzon till inlandszon. Som kustzon räknas kusten och vattensystem som mynnar ut till kusten upp till första vandringshindret. Det innebär att exempelvis att en sättfiskodling som ligger i inlandszon och levererar fisk till andra aktörer i inlandszon (sportfiske, matfiskodling) efter rivning av ett vandringshinder plötsligen kan finna sig i kustzon. Odlingen skulle därmed inte längre ha möjlighet att sälja sin fisk till inlandszon.

Kommentar:

Texten i MKB:n har kompletterats i denna del. De specifika frågorna får dock hanteras i de enskilda prövningarna.

11. Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan

En länsstyrelse påpekar att MKB:n tydligare bör belysa riskerna med att planen drar ut på tiden innan avgöranden kommer. Planen reglerar enbart när ett mål ska inlämnas till domstol. Således äventyras MKN även på längre sikt än den 20 års period som planen i sig avser. Takten på mål i domstol bör följas upp. Länsstyrelsen bedömer det dock av vikt att prövningar tillåts ta den tid som krävs för det enskilda målet och för prövningen av den specifika anläggningen. Framförallt nyprövningar av tillståndslösa anläggningar, då det innebär en ny tillåtlighetsprövning och ett eventuellt fastläggande av verksamhetens miljöpåverkan i vattendragen i det fall tillstånd meddelas. Sådana processer kräver stora avvägningar och kan därmed dra ut på tiden, något som bör beaktas i avvägningarna av planens effekter.

Kommentar:

MKB:n har kompletterats i denna del. Tidsplanen har även justerats så att sista datum för inlämnande av ansökan är den 1 februari 2037. Prövningstakten i domstolarna kommer att följas upp (se avsnitt 4.2.3 i planen).

En länsstyrelse påpekar att uppföljning är viktigt, men det står inte hur uppföljningen ska gå till eller vem som kommer att göra uppföljningen. Detta bör förtydligas.

Kommentar:

MKB:n har kompletterats i denna del. I kapitel 4 i den reviderade versionen av planen utvecklas uppföljning av planens genomförande.

Bilaga

Förteckning över vilka som yttrat sig

Bransch/Företag

Arvika Kraft AB
Energiföretagen
Fortum
Gottne Energi AB
Holmen Energi AB
Jernkontoret
Jämtkraft
Karlskoga Energi AB
Mälarenergi AB
Nyköping Vattenkraft AB
Silverdalens kraftstation
Skellefteå kraft AB
Statkraft Sverige AB
Svemin
Svenskt näringsliv
Svenskt vatten
Svensk vattenkraftförening
Svensk Vindenergi
Sveriges energiföreningars
riksorganisation
Sydkraft Hydropower AB
Tekniska verken i Linköping
Uddby Kraftstation
Vattenfall
Vattenkraftens miljöfond
Vattenregleringsföretagen
Värmland Dalslands
Vattenkraftsförening
Västsvensk Vattenkraftförening

Intresseorganisationer

Alstersälvens vattenråd
Biosfärsområdet Nedre Dalälven
Privatperson, styrelseledamot i
Svensk Vattenkraftförening och i
TURAB Turbin & Regulatorservice
AB
Fiskevårdsområdesföreningar i
Slottsåns avrinningsområde
Fellingsbro LRF
Kullagårdsfiskarnas Intresseförening
Lantbrukarnas riksförbund
Lokalbefolkningen i Lule älvadal
Lule Älvdals Serviceorganisation
Naturskyddsföreningen
Naturskyddsföreningen Gävleborg
Naturskyddsföreningen Södra
Halland
Nissans vattenråd
Nissans vänner
Sportfiskarna
Sportfiskarna Halland
Stiftelsen Vindelälven
Sveriges Fiskvattenägareförbund
Sveriges hembygdsförbund
Sveriges jordägareförbund
Tidans vattenförbund
Tyresån vattenvårdsförbund
Upplandsstiftelsen
Vattenhistoriskt Nätverk
Viskan norr om Borås
WWF
Ålakademin och Ålfonden
Ålakustens kulturarvsförening
Åmans Fiskevårdsområde
Älvräddarna
Älvräddarna Robertsfors
Östersjölaxälvar i samverkan
Övre Motala ströms vattenråd

Kommuner

Askersunds kommun
Avesta kommun
Bengtstors kommun
Bjuvs kommun
Bodens kommun
Bollnäs kommun
Borås stad
Bromölla kommun
Burlövs kommun
Dorotea kommun
Emmaboda kommun
Eskilstuna kommun
Falkenbergs kommun
Gislaveds kommun
Gullspångs kommun
Gällivare kommun
Gävle kommun
Hallstahammar kommun
Halmstads kommun
Haninge kommun
Heby kommun
Hudiksvalls kommun
Jokkmokks kommun
Jönköpings kommun
Karlshamns kommun
Katrineholms kommun
Kiruna kommun
Kristianstads kommun
Kristinehamns kommun
Kungälv kommun
Laholms kommun
Landskrona kommun
Lerums kommun
Lidköpings kommun
Lindesbergs kommun
Luleå kommun
Lycksele kommun
Malå kommun
Mariestad kommun
Norsjö kommun
Nybro kommun
Nykarleby kommun
Nynäshamns kommun
Olofströms kommun
Ragunda kommun
Ronneby kommun
Sala kommun
Salems kommun
Sandvikens kommun
Skara kommun
Skellefteå kommun
Skövde kommun
Sollefteå kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Stenungsunds kommun
Strömsunds kommun
Sundbybergs stad
Tanums kommun
Skövde kommun
Tierps kommun
Trosa kommun
Töreboda kommun
Uppsala kommun
Varbergs kommun
Vilhelmina kommun
Vindelns kommun
Vårgårda kommun
Vänersborgs kommun
Värnamo kommun
Växjö kommun
Ystads kommun
Åmåls kommun
Älvkarleby kommun
Älvsbyns kommun
Ödeshögs kommun
Örebro kommun
Örnsköldsviks kommun
Östhammars kommun

Länsstyrelser

Blekinge
Dalarna
Gotland
Gävleborg
Halland
Jämtland
Jönköping
Kalmar
Kronoberg
Norrbotten
Skåne
Stockholm
Södermanland
Uppsala
Värmland
Västerbotten
Västermanland
Västernorrland
Västra Götaland
Örebro
Östergötland

Centrala myndigheter

Boverket
Domstolsverket
Jordbruksverket
Kammarkollegiet

Myndigheten för
samhällsskydd och beredskap

Naturvårdsverket
Riksantikvarieämbetet
Sametinget
Sveriges kommuner och
landsting
Skogsstyrelsen

SMHI

Statens geotekniska institut
Svea Hovrätt
Trafikverket
Växjö tingsrätt
Östersund tingsrätt

Regionala myndigheter

Vattenmyndigheten
Södra Östersjön

Regioner

Region Jönköping
Region Kalmar
Region Stockholm
Region Sörmland

Universitet

Sveriges lantbruksuniversitet

Övriga

GeoViable
Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien
Mannheimer Swartling advokatbyrå
Miljødirektoratet/ Fylkesmannen
Innlandet
Miljødirektoratet/Fylkesmannen
Trøndelag
Miljødirektoratet/NVE
Svenska energiinstitutet
Tyréns
4 privatpersoner har yttrat sig

